

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»

ΤΙΤΛΟΣ:

**Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική και το Ζήτημα
των Θαλάσσιων Ζωνών στο Αιγαίο : Από την
Εποχή της Παγκόσμιας Κρίσης Χρέους Μέχρι
Σήμερα**

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Α.ΜΠΟΥΤΡΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΦΑΚΙΟΛΑΣ

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2023

University of Peloponnese

Faculty of Social and Political Sciences

Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Governance and Public Policies»

TITLE:

***Greek Foreign Policy and the Issue of Maritime
Zones in the Aegean: From the Era of the Global
Debt Crisis to Today***

AIKATERINI A. BOUTRI

SUPERVISOR

EFSTATHIOS FAKIOLAS

Corinth, September, 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Ευστάθιο Φακιολά, για την συνεχή και ουσιαστική συνδρομή του καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας μου. Επιπλέον, ευχαριστώ πολύ την οικογένειά μου, τους φίλους/ες μου και τους συναδέλφους για την υποστήριξή τους και την κατανόηση που επέδειξαν κατά την διάρκεια των σπουδών μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα του ΠΕΔιΣ, καθώς και τους συμφοιτητές μου στον μεταπτυχιακό κύκλο του προγράμματος 2022-2023 για την βοήθεια που μου προσέφεραν απλόχερα-όποτε τους χρειάστηκα- κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη της συγγραφέως και ο επιβλέπων, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.»

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2023

Η δηλούσα

Αικατερίνη Μπούτρη

ΜΠΟΥΤΡΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

©

2023

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματός μου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Αιγαίο Πέλαγος έχει μία από τις σημαντικότερες γεωπολιτικές θέσεις στην υφήλιο. Ως προς την γεωγραφική θέση ενώνει την Ευρώπη με την Ασία. Ωστόσο έχει και μεγάλη οικονομική σημασία, καθώς, βάσει ερευνών, έχει πλούσια φυσικά κοιτάσματα. Γι' αυτό, άλλωστε, αποτελεί ιστορικά πεδίο έντονων αντιπαραθέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Το μεγαλύτερο ζήτημα μεταξύ τους είναι η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Από τη μία πλευρά του χάρτη, βρίσκεται η Ελλάδα η οποία, ως μέρος της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, θεωρεί ότι είναι ξεκάθαρα τα όρια των χωρικών υδάτων, της υφαλοκρηπίδας, της ΑΟΖ και του εναέριου χώρου της, βάσει του νομικού καθεστώτος που διέπει τα μέρη της Σύμβασης. Από την άλλη πλευρά βρίσκεται η Τουρκία, η οποία δεν αποτελεί μέρος των υπογραφόντων της ως άνω σύμβασης κρατών, με αποτέλεσμα να μην αναγνωρίζει το νομικό καθεστώς που τα διέπει και, επομένως, ούτε τα δικαιοδοτικά του όργανα επίλυσης των διαφορών που προκύπτουν. Αντιθέτως, θεωρεί ότι η διαφορά επιλύεται μόνο με διμερή συμφωνία, κατά το Διεθνές Δίκαιο, καθώς αυτή η θαλάσσια περιοχή εντάσσεται σε Ειδικό καθεστώς, ισχυριζόμενη ότι κάποιες βραχονησίδες της περιοχής ανήκουν στην Χερσόνησο της Ανατολίας. Εφόσον, λοιπόν, οι δύο χώρες έχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις, ακόμα και για το νομικό πλαίσιο στήριξης των θέσεών τους, όποια προσπάθεια συζητήσεων ανοίγει για την επίλυση της διαφοράς αποβαίνει άκαρπη. Έτσι η ελληνική πλευρά προσπαθεί να πείσει τη γείτονα χώρα να καταφύγουν για την επίλυση των διαφορών τους μέσω της νομικής οδού. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης θεωρείται το καταλληλότερο όργανο, ως ανεξάρτητο και καθ' ύλην αρμόδιο, για τέτοια ζητήματα και η απόφασή του είναι δεσμευτική για τους προσφεύγοντες. Η Τουρκία αντιδρά, έχοντας στο πίσω μέρος του μυαλού της ότι σίγουρα θα πάρει λιγότερα από αυτά που διεκδικεί, καθώς είναι προδήλως υπέρμετρα. Η Ελλάδα, όμως, πως μπορεί να είναι σίγουρη ότι δεν θα χάσει -έστω και κάτι μικρό- από τα έννομα δικαιώματά της, που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο και το Δίκαιο της Θάλασσας, βάσει της απόφασης του Δικαστηρίου. Πάραυτα τα οφέλη μιας τέτοιας επίλυσης υπερβαίνουν το ρίσκο που καλείτε να πάρει η Ελλάδα.

ABSTRACT

The Aegean Sea has one of the most important geopolitical positions in the world. In terms of geographical location, it unites Europe with Asia. However, it is also of great economic importance, as, based on research, it has rich natural deposits. That is why, after all, it is historically a field of intense confrontations between Greece and Turkey. The biggest issue among them is the demarcation of the maritime zones in the Aegean and the Eastern Mediterranean. On one side of the map, there is Greece which, as part of the Convention on the Law of the Sea, considers the limits of its territorial waters, continental shelf, EEZ and airspace to be clear, based on the legal regime that governs the parties to the Convention. On the other side is Turkey, which is not part of the signatories of the convention of states, as a result of which it does not recognize the legal regime that governs them and, therefore, neither its jurisdictional bodies for resolving the disputes that arise. On the contrary, it considers that the dispute can only be resolved by bilateral agreement, according to International Law, as this marine area is included in a Special Status, claiming that some rocky islands in the area belong to the Anatolian Peninsula. Since, therefore, the two countries have diametrically opposed views, even regarding the legal framework supporting their positions, any attempt to open discussions to resolve the dispute is fruitless. So the Greek side is trying to convince the neighboring country to resort to resolving their disputes through legal means. The International Court of Justice in The Hague is considered the most appropriate body, as independent and substantively competent, for such matters and its decision is binding on the applicants. Turkey reacts, having in the back of its mind that it will surely get less than what it claims, as it is clearly excessive. However, how can Greece be sure that it will not lose - even a small thing - of its legal rights, which derive from International Law and the Law of the Sea, based on the decision of the Court. However, the benefits of such a resolution exceed the risk Greece will take.

ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ/ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ

Ελληνική εξωτερική πολιτική	: <i>Greek Foreign Policy</i>
Υφαλοκρηπίδα	: <i>Continental shelf</i>
ΑΟΖ	: <i>Exclusive Economic zone</i>
Εναέριος Χώρος	: <i>Air Space</i>
Οικονομική Κρίση	: <i>Financial Crisis</i>
Διεθνές Δικαστήριο Χάγης	: <i>International Court</i>
Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας	: <i>Convention on the Law of the Sea</i>
Διεθνές Δίκαιο	: <i>International Law</i>
ν.μ	: Ναυτικό μίλι
Σύμβαση/Συνθήκη της Λωζάννης	: ΣυνθΛ
Σύμβαση/Συνθήκη του Μοντρέ	: ΣυνθΜ
Ε.Ε.	: Ευρωπαϊκή Ένωση
Ν.	: Νόμος
Π.Δ.	: Προεδρικό Διάταγμα
Α.Ν.	: Αναγκαστικός Νόμος
Φ.Ε.Κ.	: Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT	2
ΛΕΞΕΙΣ – ΚΛΕΙΔΙΑ/ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΙΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2009 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ	10
1.1 Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 15ΕΤΙΑ: ΤΡΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	10
1.2 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΟΙ ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2009-2023	15
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	15
2.2 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ, ΤΗΣ ΑΟΖ ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ	16
2.3 Ο ΕΝΑΕΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.....	20
2.4 ΖΗΤΗΜΑ ΑΠΟΣΤΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ- ΟΙ «ΓΚΡΙΖΕΣ ΖΩΝΕΣ».....	21
3.1 ΤΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ 1982	25
3.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ	26
3.2.1 Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ.....	27
3.2.2 ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΥΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ;	30
ΣΥΜΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	37
Bibliography	39
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	41
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	42

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την δημιουργία του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους το 1830, μετά την απελευθέρωση από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, και μέχρι και σήμερα, οι διμερείς σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας συνεχώς μεταβάλλονται από περιόδους συγκρούσεων ή εντάσεων σε περιόδους συνεργασίας και τούμπαλιν.

Στις 24 Ιουλίου 1923 υπογράφεται η Συνθήκη της Λωζάννης, η οποία αποτελεί το βασικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις των δύο χωρών. Το κύριο περιεχόμενο της Συνθήκης αυτής είναι, αφενός, η εδαφική κυριαρχία των συμβαλλόμενων κρατών και αφετέρου, η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών. Επιπλέον περιλαμβάνει την ισχύουσα κατάσταση για τις μειονότητες, τόσο των μουσουλμάνων που ζούνε στη Θράκη όσο και των μειονοτήτων που ζούνε στην Τουρκία, μεταξύ αυτών και της ελληνικής στην Κωνσταντινούπολη, την Ίμβρο και την Τένεδο.

Μεγάλη προσπάθεια δημιουργίας σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας έγινε από τους Ελευθέριο Βενιζέλο και Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, οι οποίες κράτησαν σε ισορροπία τις δύο χώρες. Ωστόσο, μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αρχίζει μια κλιμακούμενη περίοδος εντάσεων. Τα σημαντικότερα γεγονότα που διαδραματίστηκαν την περίοδο αυτή είναι τα βίαια επεισόδια κατά των περιουσιών των Ελλήνων που ζούσαν στην Κωνσταντινούπολη τον Σεπτέμβριο του 1955, γνωστά και ως «Σεπτεμβριανά», οι διωγμοί και οι μαζικές απελάσεις του 1964, οι οποίες αποδεκάτισαν την ελληνική μειονότητα στην Τουρκία, και φυσικά, το κορυφαίο γεγονός της εισβολής της Τουρκίας στην Κύπρο, τον Ιούλιο του 1974, και κατοχή του βόρειου τμήματός της με στρατιωτικές δυνάμεις -μέχρι σήμερα-, η οποία δημιούργησε ένα εξίσου σημαντικό και άλυτο ζήτημα μεταξύ των δύο κρατών, το «Κυπριακό Ζήτημα».

Έτσι από το 1974, αρχίζει από την τουρκική πλευρά μια συνεχής και έντονη προσπάθεια να αναθεωρηθεί και να μεταβληθεί το εδαφικό status quo που οριστικοποιήθηκε με την Συνθήκη της Λωζάννης και με άλλες διεθνείς συνθήκες καθώς και το νομικό καθεστώς του εναέριου και του θαλάσσιου χώρου που απορρέει

από το διεθνές δίκαιο. Για να καταστεί αυτό δυνατόν, η Τουρκία προσπαθεί συνεχώς να δημιουργεί αμφισβητήσεις και να προβαίνει σε διεκδικήσεις εις βάρος της ελληνικής κυριαρχίας, των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της δικαιοδοσίας της.

Έκτοτε, οι σχέσεις των δύο κρατών βρίσκονται σε τεταμένο σχοινί, φθάνοντας μάλιστα κάποιες φορές πολύ κοντά σε ένοπλη σύγκρουση (όπως η κρίση του Μαρτίου 1987 και η κρίση των Ιμίων τον Ιανουάριο του 1996), λαμβάνοντας έρεισμα από τις, αντίθετες με το Διεθνές Δίκαιο, διεκδικήσεις και αμφισβητήσεις της Τουρκίας.

Οι καταστροφικοί σεισμοί του 1999, οι οποίοι έπληξαν και τις δύο χώρες, στάθηκαν η αφορμή ώστε να αρχίσει η προσπάθεια προσέγγισης των δύο κρατών, η οποία αναπτυσσόταν, κυρίως, σε τρεις άξονες. Ο πρώτος άξονας αποσκοπούσε στην ανάπτυξη της μεταξύ τους αμοιβαίας υποστήριξης και βοήθειας στο πεδίο «χαμηλής πολιτικής», δηλαδή εκεί όπου δεν αμφισβητείται το *status quo* και τα ελληνικά δικαιώματα κυριαρχίας από την Τουρκία (όπως η οικονομία και το εμπόριο, ο πολιτισμός, η κοινωνία πολιτών, ο τουρισμός, κλπ.). Ο δεύτερος άξονας αποσκοπούσε να μειώσει την ένταση που επικρατούσε μεταξύ των δύο λαών, κυρίως σε στρατιωτικό επίπεδο, βελτιώνοντας το κλίμα που είχε δημιουργηθεί όλα αυτά τα χρόνια, μέσα από την πολυεπίπεδη ανάπτυξη επαφών μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεων των δύο κρατών, και τη σταδιακή υιοθέτηση Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (MOE). Τέλος, ο τρίτος άξονας προσδοκούσε στην επίλυση του ζητήματος της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών με την επίτευξη συμφωνίας, εφόσον προέκυπτε τέτοια δυνατότητα μέσα από Διερευνητικές Επαφές, και, σε περίπτωση που δεν καθίστατο δυνατή μια τέτοια λύση, την υποβολή της διαφοράς στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Μάλιστα, η Ελλάδα κράτησε μια σταθερή θέση υποστήριξης της ενταξιακής προοπτικής της γείτονος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενισχύοντας έτσι τη διαδικασία προσέγγισης. Έθεσε, όμως ως βασική προϋπόθεση η Τουρκία να εφαρμόζει πλήρως τα κριτήρια της Ε.Ε., τα γνωστά «Κριτήρια της Κοπεγχάγης», όπως αυτά θεσπίστηκαν τον Ιούνιο του 1993.

Δέκα χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα από τον Οκτώβριο του 2009, δημιουργήθηκε το Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας (*High Level Cooperation*

Council, HLCC), το οποίο αποτελεί ένα νέο μηχανισμό που συμβάλει στην προώθηση και την διάρθρωση της συνεργασίας των δυο κρατών σε τομείς «χαμηλής πολιτικής», στα πλαίσια μιας ανανεωτικής προσπάθειας της διαδικασίας της ελληνοτουρκικής προσέγγισης. (ΥΠΕΞ, 2022).

Το επίκεντρο της διένεξης μεταξύ των δύο γειτονικών κρατών είναι η περιοχή του Αιγαίου Πελάγους και της Ανατολικής Μεσογείου. Το Αιγαίο Πέλαγος έχει μία από τις σημαντικότερες γεωπολιτικές θέσεις στην υφήλιο. Ως προς την γεωγραφική θέση ενώνει την Ευρώπη με την Ασία. Ωστόσο έχει και μεγάλη οικονομική σημασία, καθώς, βάσει ερευνών, έχει πλούσια φυσικά κοιτάσματα. Γι' αυτό αποτελεί ιστορικά πεδίο έντονων αντιπαραθέσεων.

Η Ελλάδα, βασιζόμενη στις διατάξεις του δημοσίου διεθνούς δικαίου, τονίζει ότι το ζήτημα για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου είναι αμιγώς νομικό και κατά συνέπεια δείχνει πρόθυμη να προσφύγει στην δικαστική λύση. Συγκεκριμένα στοιχειοθετεί την άποψή της στο άρθρο 1 της Συνθήκης της Γενεύης Περί Υφαλοκρηπίδας (1958), κατά το οποίο η οριοθέτηση της νησιωτικής υφαλοκρηπίδας γίνεται όπως και για όλα τα υπόλοιπα εδάφη. Σύμφωνα με το σκεπτικό της, η υφαλοκρηπίδα υπάρχει «*ipso facto*» και «*ab initio*» (δηλαδή δικαίωμα που έχουν τα κράτη από τη δημιουργία τους χωρίς να χρειάζεται να προβούν σε κάποια πράξη για την σύστασή της) και, επομένως, δεν είναι απαραίτητο να διακηρυχθεί ρητά από το ηπειρωτικό κράτος στο οποίο ανήκουν τα νησιά, εν αντιθέσει με την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη. Επομένως, κατά το άρθρο 6 παράγραφος 1 της Συνθήκης της Γενεύης, ο καθορισμός της υφαλοκρηπίδας βασίζεται στην αρχή της ίσης απόστασης («*equidistance*»), ή όταν εμπλέκονται περισσότερα κράτη στον κανόνα της μέσης γραμμής. (*Aegean Sea Continental Shelf Greece v. Turkey*)

Η Τουρκία, από την άλλη πλευρά, επιμένει στην πάγια θέση της ότι το Αιγαίο Πέλαγος γεωμορφολογικά αποτελεί μια ειδική περίπτωση, και άρα δεν εμπίπτει στους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Συγκεκριμένα ισχυρίζεται ότι οι αβαθείς εκτάσεις του Αιγαίου αποτελούν προέκταση της Χερσονήσου της Ανατολίας. Κατά τον συλλογισμό της, αρνείται αυτόν τον τρόπο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, επικαλούμενη ότι εφόσον αποτελεί ειδική περίπτωση δεν εμπίπτει στην αρχή της ίσης απόστασης, αλλά επικρατεί η αρχή της συμφωνίας των μερών. Εξάλλου, η Σύμβαση

της Γενεύης που θεμελιώνει την αρχή της ίσης απόστασης, αναφέρει ρητά ότι για να γίνει με αυτόν τον τρόπο η οριοθέτηση δεν πρέπει να εμπίπτει σε άλλη συμφωνία ή ειδικές περιστάσεις που να επιβάλουν διαφορετικό τρόπο οριοθέτησης, κάτι το οποίο δεν ισχύει για το Αιγαίο, κατά το σκεπτικό της (Χατζηκωνσταντίνου, Αποστολίδης, & Σαρηγιαννίδης, 2014, σ. 447). Η Τουρκία, λοιπόν, εμμένει στην εύρεση πολιτικής συμφωνίας στο ζήτημα της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, καθώς τονίζει ότι το θέμα είναι αμιγώς πολιτικό και ο μοναδικός ορθός τρόπος επίλυσής του είναι η Διπλωματία, δηλαδή η διεξαγωγή διαπραγματεύσεων (Ρωμανίδου, 2017).

Εφόσον, λοιπόν, οι δύο χώρες έχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις, όποια προσπάθεια συζητήσεων ανοίγει για την επίλυση της διαφοράς πέφτει στο κενό. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ανάμεσα στα δύο κράτη δεν μπορεί να υπάρξει συμφωνία ούτε για κοινή αφετηρία προσέγγισης του ζητήματος, πολλώ δε μάλλον για την επίλυσή του.

Σκοπός της παρούσας εργασίας αποτελεί η έρευνα και η ανάλυση, κυρίως από νομικής πλευράς, της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, με επίκεντρο τις ελληνοτουρκικές σχέσεις από το 2009 μέχρι και σήμερα, με αφορμή το ζήτημα των θαλάσσιων ζωνών στο Αιγαίο. Παρά τη διεθνή νομοθεσία και νομολογία δεν έχει καταστεί δυνατόν, μέχρι και σήμερα, η επίλυση των διμερών ζητημάτων οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ.

Η χρονική περίοδος αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς συμπίπτει με την Παγκόσμια Οικονομική Κρίση, η οποία ήταν καταστροφική για την οικονομία της Ελλάδας, με συνέπεια η χώρα να μοιάζει ευάλωτη ενώ η επιθετικότητα της Τουρκίας αυξανόταν. Στόχος της μελέτης είναι να δούμε γιατί οι μεταξύ τους διαφορές αποτελούν δυσεπίλυτο πρόβλημα, παρά το Διεθνές Δίκαιο και τις Διεθνείς Συμβάσεις. Είναι συμφέρον, για την Ελλάδα, η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης;

Ως μεθοδολογία επιλέχτηκε η ανάλυση περιεχομένου. Η εκπόνηση της παρούσας εργασίας βασίστηκε στη μελέτη των σχετικών βιβλιογραφικών πηγών τόσο εντύπων όσο και σε ηλεκτρονική μορφή, καθώς και αρθρογραφία και μεταπτυχιακές εργασίες. Τέλος, μελετήθηκαν στατιστικά στοιχεία από αξιόπιστες και αντικειμενικές -όσο το δυνατόν- πηγές στο διαδίκτυο.

Στα επόμενα κεφάλαια βλέπουμε τους βασικούς λόγους που συντέλεσαν στην εξωτερική πολιτική στάση της Ελλάδας, την τελευταία 15ετία, σε συνάρτηση με την οικονομία της. Επιπλέον, παρατίθενται οι υφιστάμενες ελληνοτουρκικές διαφορές και η εξέλιξή τους. Τέλος, γίνεται προσπάθεια ανεύρεσης, από την σκοπιά της νομικής επιστήμης, της προσφορότερης μεθόδου επίλυσης των διαφορών, βάσει της διεθνούς νομολογίας και των ισχυόντων νομοθετικών κειμένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^Ο: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 2009 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

1.1 Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ 15ΕΤΙΑ: ΤΡΕΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση, η οποία ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2007 από τις Η.Π.Α., με ένα ντόμινο εξελίξεων σε κολοσσιαίες εταιρίες, οι οποίες επέφεραν αλυσιδωτές πτωχεύσεις και χρεοκοπίες μέχρι το 2008, πάγωσε την ρευστότητα και την κινητικότητα παγκοσμίως, με κίνδυνο την κατάρρευση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η Ευρώπη ήταν αδύνατον να μην επηρεαστεί από αυτές τις εξελίξεις, καθώς είχαν γίνει πολλές ευρωπαϊκές επενδύσεις στην αγορά των Η.Π.Α. Έτσι με τους κλυδωνισμούς που υπέστη η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, φάνηκαν τα μεγάλα προβλήματα πολλών κρατών-μελών, ιδιαίτερος της Ευρωζώνης.

Συνέπεια των παραπάνω, ήταν η εμφάνιση των υπέρμαχων της αυστηρής εποπτείας και της επιβολής μέτρων λιτότητας, των κρατών που κατέφευγαν στην βοήθεια, μέσω δανεισμού, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Ισχυρίζονταν ότι τα υπερβολικά χρέη θεραπεύονται μέσα από τη σκληρή δημοσιονομική πολιτική και ότι οποιαδήποτε χαλάρωση θα σήμαινε αναποφασιστικότητα και άρα θα έχανε την εμπιστοσύνη το κράτος αυτό.

Μια από τις περισσότερο πληγείσες χώρες ήταν η Ελλάδα. Αποτέλεσμα της Οικονομικής Κρίσης αυτής ήταν η χώρα να υπογράψει τρία μνημόνια και δύο μεσοπρόθεσμα. Η κυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου άνοιξε τον κύκλο των Μνημονίων υπογράφοντας το πρώτο μνημόνιο στις 6 Μαΐου του 2010, παρά τα μέτρα λιτότητας που είχαν παρθεί το προηγούμενο διάστημα, ήτοι από τα τέλη του 2009 όπου φάνηκε η δεινή οικονομική κατάσταση της χώρας. Στις 29 Ιουνίου του 2011, το πρώτο μνημόνιο συμπληρώθηκε από το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα 2012-2015. Περιλάμβανε μεγάλες φορολογικές επιβαρύνσεις και νέα μέτρα αναδιοργάνωσης της αγοράς εργασίας, με άμεσο αποτέλεσμα την υποβάθμιση των εργασιακών δικαιωμάτων. Μετά τις εντονότερες πολιτικές εξελίξεις του 2011, ανέλαβε την πρωθυπουργία ο Λουκάς Παπαδήμος στην κυβέρνηση συνεργασίας που προέκυψε, η οποία έθεσε προς ψήφιση στη Βουλή το δεύτερο μνημόνιο, το οποίο

και ψηφίστηκε στις 12 Φεβρουαρίου του 2012. Επρόκειτο για ένα ογκώδες νομοσχέδιο με τίτλο «Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας». Στη συνέχεια, η επόμενη κυβέρνηση συνεργασίας που προέκυψε μεταξύ του Αντώνη Σαμαρά και του Ευάγγελου Βενιζέλου συμπλήρωσε το μνημόνιο αυτό με το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα 2013-2016. Το μεσοπρόθεσμο ψηφίστηκε στις 7 Νοεμβρίου του 2013. Τέλος, στις 13 Αυγούστου του 2015 ψηφίστηκε το τρίτο μνημόνιο μετά από μια σειρά κατατρεχτικών εξελίξεων. Συγκεκριμένα, την περίοδο αυτή επιβλήθηκαν κεφαλαιακοί έλεγχοι, πιο γνωστοί ως «*Capital Controls*», έγινε το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου, το οποίο απέρριψε τις προτάσεις που υπέβαλαν οι δανειστές με σκοπό να υπογραφεί η νέα δανειακή σύμβαση (61,31% ψήφισε όχι στη συμφωνία έναντι στο 38,69% που ήθελε τη συμφωνία αυτή), αλλά και οι πολύωρες διαπραγματεύσεις του νεοεκλεγέντος πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα στις Βρυξέλλες, με σημαντικότερη την Σύνοδο Κορυφής της 13^{ης} Ιουλίου 2015, στην οποία, ύστερα από 17 ώρες διαπραγματεύσεων συμφώνησαν στην υπογραφή της νέας δανειακής σύμβασης παρά την αντίθετη άποψη της συντριπτικής πλειοψηφίας του ελληνικού λαού, όπως αυτή αποτυπώθηκε στο δημοψήφισμα. (Vouliwatch, 2018).

Το 2019, κι ενώ η χώρα προσπαθεί να ορθοποδήσει και να ανασυγκροτηθεί, από την Οικονομική Κρίση του 2009, έχοντας περάσει μια 10ετία οικονομικής εξαθλίωσης και ενισχυμένης εποπτείας από τα Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, με όλα τις περικοπές που έπρεπε να γίνουν από την Διοίκηση, εμφανίζεται, η νόσος «*COVID19*», η οποία αποκτά διαστάσεις πανδημίας, με εξάπλωση σε περισσότερες από 114 χώρες του κόσμου, προκαλώντας **Παγκόσμια Υγειονομική Κρίση**. Το Δημόσιο Σύστημα Υγείας βρίσκεται σε μια υπό λειτουργική κατάσταση, με πολλές ελλείψεις σε ανθρώπινο δυναμικό, εξοπλισμό και εγκαταστάσεις. Τα προβλήματα αυτά, ήδη φαίνονταν με γυμνό μάτι στην αντιμετώπιση των καθημερινών αναγκών των πολιτών, και η διέλευση μιας πανδημίας θα μπορούσε να οδηγήσει το Υγειονομικό Σύστημα σε ολοκληρωτική κατάρρευση. Έτσι η κυβέρνηση του

Κυριάκου Μητσοτάκη αναγκάζεται να δαπανήσει το μεγαλύτερο μέρος των δημοσιονομικών της χώρας στην αντιμετώπιση της πανδημίας.

Το επόμενο ισχυρό πλήγμα για την οικονομία της χώρας, ήρθε από δύο σημαντικά γεγονότα το 2022 που εξακολουθούν να υφίστανται. Αφενός, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία (**Ρωσο-ουκρανικός πόλεμος**) και αφετέρου η **Παγκόσμια Ενεργειακή Κρίση** εκτόξευσαν τον πληθωρισμό σε ολόκληρη την ευρωζώνη. Έτσι καθημερινά, οι πολίτες της χώρας έχουν να αντιμετωπίσουν την μεγάλη ακρίβεια στην αγορά.

Συνέπεια όλων των παραπάνω, η Ελλάδα είναι συνεχώς λαβωμένη οικονομικά. Έτσι στα πλαίσια της λιτότητας, αναγκάζεται να μειώσει σημαντικά τις αμυντικές της δαπάνες φθάνοντας περίπου στο 2% επί του ΑΕΠ της, ενώ σχεδόν ανύπαρκτες ήταν και οι εξοπλιστικές της δαπάνες, καθώς ήδη χρωστούσε τους εξοπλισμούς που είχε αγοράσει την προηγούμενη δεκαετία. Η Τουρκία, λοιπόν, αφενός εκμεταλλεζόμενη την δύσκολη θέση της Ελλάδας και αφετέρου προσπαθώντας να εδραιωθεί ως μεγάλη δύναμη ξεκίνησε δυναμικά τις προκλήσεις και τις διεκδικήσεις στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

1.2 Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Η Ελλάδα έχει χαρακτηριστεί ως «η πύλη της Ευρώπης για την παράνομη μετανάστευση» (Becatoros, 2010). Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, από το 2005 μέχρι σήμερα περισσότεροι από 1.000.000 μετανάστες έχουν φθάσει στην Ελλάδα, με την συντριπτική πλειοψηφία να εισέρχεται από το Αιγαίο και τον Έβρο, δηλαδή από τα Ελληνοτουρκικά σύνορα.

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι η Τουρκία, δεν εμπόδιζε τις εκροές μεταναστών από τα χερσαία ή παράλια σύνορά της, με αποτέλεσμα να χρειαστεί η παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι από τον Νοέμβριο του 2015, στα πλαίσια της εμβάθυνσης των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας καθώς και της επείγουσας ανάγκης να αντιμετωπιστεί η μεταναστευτική κρίση, δεσμεύτηκαν να εφαρμόσουν ένα κοινό σχέδιο δράσης. Κύριος στόχος της συμφωνίας ήταν η αποτροπή του ανοίγματος νέων χερσαίων ή

θαλάσσιων διελεύσεων παράνομης μετανάστευσης από την Τουρκία προς την ΕΕ λαμβάνοντας ως χώρα όλα τα απαραίτητα μέτρα σε συνεργασία τόσο με την ΕΕ όσο και με τις γειτονικές χώρες.

Βασικός κορμός αυτής της συμφωνίας είναι να καταγράφονται επιμελώς οι μετανάστες που καταφθάνουν στα ελληνικά νησιά και η διεκπεραίωση τυχόν αιτήσεων ασύλου να γίνεται ατομικά από τις ελληνικές αρχές σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, βασιζόμενη στην οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου. Σε περίπτωση που ο εκάστοτε αφιχθείς μετανάστης δεν αιτηθεί άσυλο ή η αίτησή του κριθεί ως απαράδεκτη ή αβάσιμη κατά την ως άνω οδηγία θα επιστρέφεται στην Τουρκία. Η Τουρκία και η Ελλάδα συμφώνησαν να προβαίνουν στις απαραίτητες ενέργειες και να συνάπτουν, εφόσον απαιτείται, διμερείς διακανονισμούς για την αντιμετώπιση του προβλήματος, με τη βοήθεια των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της ΕΕ. Δέχθηκαν, μάλιστα, από τις 20 Μαρτίου 2016, να επιτρέπεται ακόμη και η παρουσία Ελλήνων αξιωματούχων στην Τουρκία καθώς και Τούρκων αξιωματούχων στην Ελλάδα, αντίστοιχα, ώστε να βρίσκονται σε συνεχή επικοινωνία, με σκοπό να διευκολύνεται η απρόσκοπτη εφαρμογή των εν λόγω διακανονισμών.

Πριν από αυτή τη συμφωνία, η ήδη εύθραυστη οικονομία της Ελλάδας επιβαρυνόταν καθημερινά με δυσβάσταχτα έξοδα τόσο για τη φύλαξη των συνόρων της όσο και για την διάσωση των μεταναστών, την διατροφή τους, την διαμονή τους καθώς και την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη. Όμως, με την ΕΕ να διαβλέπει ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να αντέξει άλλο οικονομικά σε συνάρτηση με την παραπάνω συμφωνία ανέλαβε όλα τα έξοδα των επιστροφών και ενίσχυσε με διάφορα κονδύλια την Ελλάδα για την αντιμετώπιση του προσφυγικού ζητήματος.

Υπό το πρίσμα λοιπόν του μεταναστευτικού προβλήματος, αναγκάστηκε η Ευρώπη να ασχοληθεί με την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Κι αυτό για δύο βασικούς λόγους. Αφενός, όσο μένει μετέωρη η οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών στην περιοχή, οι διακινητές βρίσκουν θαλάσσια περάσματα για να συνεχίζουν την εγκληματική τους δράση, καταστρατηγώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αφετέρου, το μεταναστευτικό κύμα εξαπλώνεται σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, μετατοπίζοντας το πρόβλημα διαχείρισης αυτών των ανθρώπων στις «αυλές» τους. Προσπαθούν, λοιπόν, να κατανείμουν τη δικαιοδοσία του καθενός κράτους, ώστε να

παρεμβαίνει άμεσα και να συμβάλει καθοριστικά στην αντιμετώπιση του προβλήματος, αλλά και στην διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους με κάθε μέσο, διακινδυνεύοντας ακόμα και την σωματική τους ακεραιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΟΙ ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥΣ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2009-2023

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που αποτελείται από το ηπειρωτικό τμήμα της και από τα νησιά της. Ομάδες νησιών που βρίσκονται στην ίδια θαλάσσια περιοχή, σχετικά κοντά στις ακτές της ηπειρωτικής χώρας και συνδέονται τόσο στενά μεταξύ τους, ώστε να σχηματίζουν μια αυτοτελή γεωγραφική, οικονομική και πολιτική ενότητα, συνιστούν ένα νησιωτικό σύμπλεγμα. Τα κυριότερα νησιωτικά συμπλέγματα της Ελλάδας είναι τα Επτάνησα, τα οποία ανήκουν στο Ιόνιο Πέλαγος, και οι Κυκλάδες, οι Σποράδες, τα Δωδεκάνησα και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου που ανήκουν στο Αιγαίο Πέλαγος. Το Αιγαίο Πέλαγος είναι το σημαντικότερο πέλαγος της Μεσογείου Θάλασσας, ιδιαίτερος μεγάλης γεωστρατηγικής και γεωπολιτικής σημασίας, συνδέοντας την Δύση με την Ανατολή, κυρίως μέσα από το θαλάσσιο εμπόριο.

Στην απέναντι πλευρά του Αιγαίου συναντάμε την Τουρκία. Παρά το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μήκος των ακτών της βρίσκονται στο Αιγαίο, είναι αποκλεισμένη από τη Μεσόγειο εξαιτίας της θέσης των ελληνικών νησιών μπροστά από τις ακτές της. Σύμφωνα με το άρθρο 121 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 16.11.1994, η οποία εκτός από κανονιστικό δίκαιο -για τα κράτη που την υπέγραψαν- έχει και ισχύ εθιμικού διεθνούς δικαίου, που δεσμεύει όλα τα κράτη της διεθνούς κοινότητας, ορίζει, ότι τα νησιά θα έχουν όπως και οι ηπειρωτικές περιοχές χωρική θάλασσα (ή αιγιαλίτιδα ζώνη ή χωρικά ύδατα), συνορεύουσα ζώνη, αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ) και υφαλοκρηπίδα, με εξαίρεση τα βράχια (βραχονησίδες) που δεν μπορούν να συντηρήσουν δικό τους μόνιμο πληθυσμό ή οικονομική ζωή και δεν θα έχουν υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική οικονομική ζώνη.

Αν και, η Τουρκία, από το 2005 βρίσκεται σε καθεστώς διαπραγματεύσεων για την ένταξή της στην Ε.Ε., αρνείται να προσχωρήσει στη Σύμβαση για το Δίκαιο της

Θάλασσας, παρά τις απαιτήσεις και παραινήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που λαμβάνουν χώρα με σκοπό τη διασφάλιση σχέσεων καλής γειτονίας με την Ελλάδα. Κι αυτό γιατί υπάρχουν μεγάλα οικονομικά συμφέροντα -όπως τα δικαιώματα στην αλιεία και, φυσικά, η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου κυρίως ανάμεσα στην Κρήτη, το Καστελόριζο και την Κύπρο- από τα οποία αυτομάτως θα αποκλειόταν.

Αντιθέτως, το συμφέρον της Ελλάδας είναι η άμεση κατοχύρωση των ευρύτατων θαλάσσιων ζωνών που απονέμει η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας αλλά και το Εθνικό Διεθνές Δίκαιο στα παράκτια κράτη και στα νησιά τους, με σκοπό αφενός τη μεγιστοποίηση των αμυντικών της δυνατοτήτων έναντι της Τουρκίας και αφετέρου την αξιοποίηση και εκμετάλλευση του άφθονου ορυκτού πλούτου που βρίσκεται στις υπό την «κυριαρχία» της θαλάσσιες ζώνες. Πόσο μάλλον όταν από τους πόρους αυτούς θα μπορούσε να μειωθεί ή και ακόμα και να εξαιρεθεί το δημόσιο χρέος (αποτέλεσμα της χρόνιας συσσώρευσης δημοσιονομικών ελλειμμάτων και του δανεισμού) δίνοντας έτσι οριστικό τέλος στην οικονομική κρίση της χώρας.

Όπως είναι αναμενόμενο, όταν διακυβεύονται τόσο μεγάλα γεωπολιτικά, γεωστρατηγικά και οικονομικά συγκρουόμενα συμφέροντα, δεν θα μπορούσε η σχέση των δύο χωρών να είναι φιλική. Εξάλλου η Τουρκία έχει απειλήσει ανοιχτά την Ελλάδα με πόλεμο, αν η τελευταία επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στο 12 ν. μ., δηλώνοντας ότι μια τέτοια κίνηση αποτελεί casus belli, δηλαδή αιτία πολέμου (Σατλάνης, 2011).

2.2 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ, ΤΗΣ ΑΟΖ ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Η Ελλάδα, με τον Αναγκαστικό Νόμο 230/1936, όρισε τα χωρικά της ύδατα στα 6 ν.μ. χωρίς να θίγονται οι ισχύουσες διατάξεις που αφορούσαν σε ειδικές περιπτώσεις και όριζαν ως εύρος οριοθέτησης μεγαλύτερο ή μικρότερο των 6 ν.μ.

Με αυτή την επιφύλαξη προσπάθησαν οι νομοθέτες να μην έρχονται σε αντίθεση με το Προεδρικό Διάταγμα του 1931, που όριζε τον ελληνικό εναέριο χώρο στα 10 ν.μ..

Την 23^η Ιουνίου 1995 με τον Νόμο υπ' αριθμ 2321, όπως δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 136/Α/26-06-1995, κυρώνεται από την ελληνική κυβέρνηση η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (*UNCLOS III*), ορθά χαρακτηριζόμενο και ως «*Σύνταγμα των Ωκεανών*» όπως αυτή υπογράφηκε την 10^η Δεκεμβρίου 1982 στο Μοντέγκο Μπέυ μαζί με την τροποποίηση της την 28^η Ιουλίου 1994 στην Νέα Υόρκη. Έτσι καθορίστηκαν δια νόμου τα δυσδιάκριτα σύνορα των χωρών, δηλαδή τα θαλάσσια και εναέρια σύνορα, και πως αυτά διαμορφώνονται σε συνάρτηση με τα εδαφικά σύνορα και τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες κάθε χώρας (πχ. τοποθεσία χώρας σε κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα, κυριαρχία σε νήσους κλπ).

Όπως ήταν αναμενόμενο, η Τουρκία δεν υπέγραψε τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπέυ, καθώς σύμφωνα με τις διατάξεις της η Ελλάδα αποκτούσε το δικαίωμα να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 ναυτικά μίλια από τα 6 που ήταν μέχρι τότε. Μάλιστα, στις 31 Μαΐου 1995 η τουρκική βουλή εξουσιοδότησε την κυβέρνηση να λάβει τα απαραίτητα μέτρα σε περίπτωση που η Ελλάδα καθιέρωνε τα 12 ν.μ στο Αιγαίο, νομιμοποιώντας οποιαδήποτε πολεμική ενέργεια της Τουρκίας καθώς, για αυτήν, μια τέτοια κίνηση της Ελλάδας θα αποτελούσε αιτία πολέμου (*casus belli*). Είναι εύκολο να κατανοήσουμε αυτή την επιθετική στάση της Τουρκίας αν αναλογιστούμε ότι με την επέκταση των ν.μ. η Ελλάδα θα αποκτούσε το 64% της κυριαρχίας του Αιγαίου αντί του 35% που κατέχει σήμερα και αντιστοίχως η Τουρκία το 10% αντί του 9%, όμως η μεγαλύτερη σημαντική αλλαγή θα ερχόταν στα διεθνή ύδατα που θα περιοριζόνταν μόλις στο 26% αντί του σημερινού 56% , πράγμα καταστροφικό για την γείτονα χώρα (Παπανικολόπουλος, 2016).

Με την εκλογή του Γ. Παπανδρέου ως πρωθυπουργού το 2009 άνοιξε ένας κύκλος διαπραγματεύσεων με την Τουρκία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας των δύο χωρών, την επίλυση των διαφορών για τις αποκαλούμενες μονομερώς από την τουρκική πλευρά «γκρίζες ζώνες», καθώς και την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου στο Αιγαίο. Μάλιστα, σε περίπτωση που δεν επιλύονταν οι διαφορές μέσω των διμερών διαπραγματεύσεων η ελληνική πλευρά συζητούσε το ενδεχόμενο να προσφύγουν από κοινού οι δύο χώρες σε διαιτησία στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Όμως η πολιτική αστάθεια στο εσωτερικό της Ελλάδας, με την συνεχή

εναλλαγή κυβερνήσεων από το 2011 μέχρι σήμερα, κυρίως λόγω της Οικονομικής Κρίσης, σε συνάρτηση με την διακοπή των διαπραγματεύσεων της Ευρώπης με την Τουρκία για την ενταξιακή της πορεία, είχαν ως αποτέλεσμα να παγώσουν οι εξελίξεις των συζητήσεων αυτών.

Μια μονόπλευρη μεν, αλλά σημαντική κίνηση της ελληνικής βουλής ήταν η ψήφιση του νόμου 4001/2001 όπου στο άρθρο 156 αναφέρετε ρητά ότι *«το δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων που υπάρχουν στις χερσαίες, στις υπολίμνιες και υποθαλάσσιες περιοχές στις οποίες η Ελληνική Δημοκρατία ασκεί αντιστοίχως κυριαρχία ή κυριαρχικά δικαιώματα σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως κυρώθηκε με το ν. 2321/1995.....ως "υποθαλάσσιες περιοχές" νοούνται ο βυθός και το υπέδαφος των εσωτερικών υδάτων, της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.»* (<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/121622/nomos-4001-2011>). Στον αντίποδα η Τουρκία ισχυριζόμενη ότι το Αιγαίο είναι ημίκλειστη θάλασσα δεν αποδέχεται το καθεστώς της ίσης γραμμής ,βασισμένη στα άρθρα 122 και 123 της INCLOS III , πράγμα εκ δια μέτρου υποκριτικό , αφού δεν αναγνωρίζει τη Σύμβαση εφόσον δεν την υπογράφει (Καλογεροπούλου, 2023).

Στη συνέχεια από το 2012, με την κυβέρνηση συνεργασίας Α. Σαμαρά και Ε. Βενιζέλου μέχρι και την εκλογή το 2015 της κυβέρνησης Α. Τσίπρα , παρά τις δεσμεύσεις της Άγκυρας για την επιδίωξη λύσεων πάνω τα ζητήματα αυτά, ώστε να συνεχιστεί η οικονομική συνεργασία των δύο χωρών, δεν υπήρξε καμία συμφωνία σε διπλωματικό επίπεδο. Με το αποτυχημένο πραξικόπημα της 15^{ης} Ιουλίου 2016 με στόχο την ανατροπή του προέδρου της Τουρκίας Τ. Erdogan, έκλεισαν όλες τις

γέφυρες επικοινωνίας στην εξωτερική της πολιτική, καθώς βγήκαν στην επιφάνεια τα μεγάλα εσωτερικά προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η γείτονος χώρα.

Μάλιστα, οι σχέσεις με την Ελλάδα χειροτέρευσαν, καθώς οι οκτώ αξιωματικοί πραξικοπηματίες κατέφθασαν στην Ελλάδα με ελικόπτερο αιτούμενοι πολιτικό άσυλο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθεί νέο διπλωματικό επεισόδιο μεταξύ των δύο κρατών καθώς η Τουρκία απαιτούσε την απέλασή τους ενώ η Ελλάδα δεσμευόταν τόσο από το εθνικό όσο και από το διεθνές δίκαιο να μελετήσει το αίτημά τους. Με την ιστορική -λόγω των έντονων διπλωματικών πιέσεων- απόφαση του Αρείου Πάγου οι 8 αξιωματικοί αφέθηκαν ελεύθεροι με το σκεπτικό ότι «*η πιθανότητα ακυρώσεως ή περιστολής του πλαισίου δικαιωμάτων όλων των εκζητούμενων ανεξαρτήτως του βαθμού ενοχής ή βαρύτητας των αδικημάτων, δεν επιτρέπει την εφαρμογή διατάξεων που ρυθμίζουν την έκδοσή τους αφού αυτές υποχωρούν έναντι των υπέρτερης σημασίας κανόνων που προστατεύουν τα δικαιώματα του ανθρώπου*», γεγονός που συνετέλεσε να ανέβουν και πάλι οι τόνοι με την Τουρκία (Τσιμπούκης, 2017).

Η μη αναγνώριση της ελληνικής υφαλοκρηπίδας από την τουρκική πλευρά φάνηκε ξεκάθαρα το 2020, με την ερευνητική αποστολή του τουρκικού σειсмоγραφικού σκάφους *Oruç Reis* σε περιοχές της ελληνικής υφαλοκρηπίδας, πλησίον του Καστελόριζου, της Ρόδου και της Καρπάθου. Αλλά και τον Σεπτέμβριο του 2021 όπου οι φρεγάτες του τουρκικού στόλου παρενοχλούσαν καθημερινά το ερευνητικό πλοίο *NauticalGeo* το οποίο βρισκόταν ανατολικά της Κρήτης, εντός οριοθετημένης ελληνικής ΑΟΖ, στο πλαίσιο του προγράμματος υλοποίησης του αγωγού φυσικού αερίου *EastMed* (ΥΠΕΞ, 2022).

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η βασική διαφορά σχετικά με το ζήτημα των θαλάσσιων ζωνών στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, μεταξύ των δύο κρατών είναι η εκ διαμέτρου αντίθετη αφετηρία των διαπραγματεύσεων. Η Τουρκία έχει δημιουργήσει μια μεγάλη ατζέντα συζητήσεων θέτοντας προς διαπραγμάτευση ζητήματα «γκρίζων ζωνών» και αποστρατικοποίησης ελληνικών νησιών, προσαρμογή της αιγιαλίτιδας ζώνης κλπ., σε αντίθεση με την Ελλάδα που θεωρεί ότι η μόνη διαφορά που εκκρεμεί είναι η οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Δεν υπάρχει δηλαδή καμία ουσιαστική βάση εκκίνησης των συζητήσεων. Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι η Τουρκία έχει ήδη επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα

12 ν.μ. στον Εύξεινο Πόντο και τη Μεσόγειο, ενώ η Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι προτάσσει συνεχώς το δικαίωμά της δεν έχει προβεί σε καμιά τέτοια κίνηση (ΓΕΕΘΑ, 2023).

2.3 Ο ΕΝΑΕΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Στις 7 Δεκεμβρίου 1944 υπογράφηκε στο Σικάγο η Σύμβαση περί Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας, που προέβλεπε την ίδρυση ενός Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (*ICAO*). Ο *ICAO*, με Συμφωνίες Αεροναυτιλίας, θέσπισε τα όρια των περιοχών ευθύνης καθενός από τα κράτη μέλη του για τον έλεγχο του εναέριου χώρου (*Flight Information Region-FIR*). Στις συνδιασκέψεις αεροναυτιλίας Ευρώπης ανά περιοχή, οι οποίες υλοποιήθηκαν το 1950, το 1952 και το 1958 οριοθετήθηκε και το *FIR* Αθηνών. Το *FIR* Αθηνών καλύπτει τόσο τον ελληνικό εθνικό εναέριο χώρο, όσο και μερικά τμήματα που ανήκουν στον διεθνές εναέριο χώρο, δεδομένου ότι αυτή η κάλυψη δεν δημιουργεί ζητήματα κυριαρχίας αλλά μόνο δικαιοδοσίας.

Νωρίτερα, η Ελλάδα, τον Σεπτέμβριο του 1931, με το ΠΔ 6/18 ΦΕΚ Α' 325, οριοθέτησε τον εθνικό εναέριο χώρο της στα 10 ν.μ., σε συνδυασμό με τους νόμους 5017/1931, 230/1936 και 1815/1988. Αυτό αποτελεί και το παράδοξο καθεστώς κυριαρχίας της Ελλάδας στο Αιγαίο Πέλαγος και την Ανατολική Μεσόγειο, καθώς ο θαλάσσιος χώρος κυριαρχίας είναι τα 6 ν.μ., ενώ ο εναέριος τα 10 ν.μ..

Στις παραπάνω συνδιασκέψεις, εξ αρχής η Τουρκία αποτέλεσε συμβαλλόμενο μέλος και μάλιστα αποδέχτηκε τον καθορισμό των τμημάτων του εναέριου χώρου, τα οποία θα εντάσσονται στην δικαιοδοσία της Ελλάδας. Κι αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι για περισσότερο από 40 χρόνια η Τουρκία είχε αποδεχθεί σιωπηρώς- χωρίς καμία αντίδραση ή αμφισβήτηση- αυτήν την οριοθέτηση, δημιουργώντας έτσι εθιμικό δίκαιο. Τα ελληνοτουρκικά προβλήματα σε αυτό το σκέλος ξεκίνησαν μετά την εισβολή στην Κύπρο το 1974, καθώς για πρώτη φορά η Άγκυρα ζήτησε, μέσω τηλεγραφήματος(*NOTAM714*) από την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας να προσαρμόσει τον εναέριο χώρο στο πλαίσιο της αιγιαλίτιδας ζώνης, περιορίζοντας το *FIR* Αθηνών στα 6 ν.μ..

Έκτοτε η Τουρκία παραβιάζει συνεχώς τον ελληνικό εθνικό εναέριο χώρο με στρατιωτικά, συνήθως οπλισμένα, αεροσκάφη, τα οποία πραγματοποιούν χαμηλού ύψους πτήσεις ακόμα και σε κατοικημένες νησιωτικές περιοχές. Αποτέλεσμα αυτών των κινήσεων είναι οι συνεχείς αναχαιτήσεις από τον ελληνικό στόλο, γεγονός που δημιουργεί μια ιδιαιτέρως τεταμένη ατμόσφαιρα μεταξύ των δύο κρατών, με μεγάλο κίνδυνο την πρόκληση θερμού επεισοδίου. Με αυτές όμως τις πρακτικές, δαπανώνται και από τις δύο χώρες τεράστια ποσά για εξοπλιστικά μηχανήματα και υλικά, με αποτέλεσμα την οικονομική εξάντλησή τους, σε συνδυασμό με την υπόλοιπα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν στις εσωτερικές αγορές τους.

Το γεγονός ότι, τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία, είναι μέλη της συμμαχία του ΝΑΤΟ, περιπλέκει τα πράγματα, καθώς δημιουργεί προβλήματα και στις σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη που συμμετέχουν, αφού καλούνται συνεχώς να επιλέγουν με ποια από τις δύο χώρες συντάσσονται, χωρίς ωστόσο να θέλουν να διαταραχθεί η συμμαχία. Έτσι δημιουργούνται έντονες πιέσεις από το ΝΑΤΟ για «αποκλιμάκωση», αποφεύγοντας περιτέχνως να επιρρίψουν τις ευθύνες που αναλογούν στην Άγκυρα για την παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου.

2.4 ΖΗΤΗΜΑ ΑΠΟΣΤΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ- ΟΙ «ΓΚΡΙΖΕΣ ΖΩΝΕΣ»

Ένα πάγιο αίτημα, από την πλευρά της Τουρκίας, είναι η απόσυρση των ελληνικών στρατευμάτων από τα Δωδεκάνησα και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, βάσει των άρθρων 12-13 της Συνθήκης της Λωζάννης και του άρθρου 14 της Συνθήκης του Παρισιού. Όμως, μετά την εισβολή στην Κύπρο το 1974, η ελληνική πλευρά αντιτείνει το δικαίωμά της στην ασφάλεια, κατά το άρθρο 51 του Χάρτη του ΟΗΕ (1945) ότι έχει «...κάθε νόμιμο δικαίωμα στην άμυνα τη στιγμή που αισθάνεται ότι απειλείται». Κι αυτό γιατί, το 1975 με έδρα την Σμύρνη, δημιουργήθηκε από την Τουρκία η 4^η Στρατιά ή «Στρατιά του Αιγαίου» - όπως οι ίδιοι την αποκαλούν- γεγονός που αποτελεί έμμεση απειλή για την εδαφική της ακεραιότητα. Ως προς τον δεύτερο ισχυρισμό της Άγκυρας για την παραβίαση του όρου της αποστρατικοποίησης, η Αθήνα απαντάει ότι το καθεστώς των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου είναι συνδεδεμένο με αυτό των Στενών του Ελλησπόντου, βάσει του κειμένου της Συνθήκης της Λωζάννης.

Το στρατιωτικό καθεστώς των ελληνικών νησιών του ανατολικού Αιγαίου δεν είναι ενιαίο και διέπεται από διαφορετικές Διεθνείς Συμβάσεις. Αρχικά τα νησιά της Λήμνου και της Σαμοθράκης, μαζί με τα Δαρδανέλια, τη Θάλασσα του Μαρμαρά, τον Βόσπορο και τα τουρκικά νησιά Ίμβρο, Τένεδο και Λαγούσες(ή Μαυρυές) έπρεπε να αποστρατικοποιηθούν βάσει της Σύμβασης της Λωζάννης για τα Στενά του Βοσπόρου(1923) την οποία, όμως κατήργησε και αντικατέστησε πλήρως η Σύμβαση του Μοντρέ για τα Στενά(1936), όπως αναφέρεται ρητά στο κείμενο της. Εξάλλου, με το άρθρο 8 της Συνθήκη του Μοντρέ, («...*άρση της αποστρατικοποίησης των τουρκικών Στενών και γύρω περιοχής αυτών*») η Τουρκία πέτυχε την κατάργηση του καθεστώτος αποστρατικοποίησης και διεθνούς ελέγχου των Στενών λαμβάνοντας τον πλήρη έλεγχός τους.

Επομένως, θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο το δικαίωμα της Ελλάδας να εξοπλίσει στρατιωτικά τα νησιά της, με την νεότερη Συνθήκη. Φυσικά και η Τουρκία από την δική της πλευρά ισχυρίζεται πως με την παραμονή των ελληνικών στρατευμάτων στα νησιά, κυρίως του Ανατολικού Αιγαίου και των Δωδεκανήσων, απειλείται και το δικό της δικαίωμα στην ασφάλεια, όπως ορίζεται στο άρθρο 51 του Χάρτη. Το αποτέλεσμα, αυτών των ισχυρισμών είναι να οδηγούμαστε σε ένα φαύλο κύκλο απαιτήσεων εκατέρωθεν.

Σχετικά με τα νησιά Χίο, Λέσβο, Σάμο και Ικαρία δεν προβλέπεται από τη Σύμβαση της Λωζάννης η αποστρατικοποίησή τους. Η μόνη υποχρέωση που έχει αναλάβει η ελληνική πλευρά είναι, κατά το άρθρο 13 της Συνθήκης, να μην εγκαταστήσει σε αυτά ναυτικές βάσεις και οχυρωματικά έργα. Ωστόσο, έχει δικαίωμα να έχει στρατόπεδα εκπαίδευσης φαντάρων και δυνάμεις Χωροφυλακής και Αστυνομίας.

Η θεωρία περί «γκρίζων ζωνών» που αναπτύσσει η Τουρκία, βασίζεται στον ισχυρισμό της ότι η ελληνική κυριαρχία περιορίζεται μόνο στα νησιά για τα οποία γίνεται ρητή-ονομαστική αναφορά στη Συνθήκη της Λωζάννης 1923 και στη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων 1947. Με τον τρόπο αυτό αμφισβητεί την ελληνική κυριαρχία σε μια σειρά νήσων, νησίδων και βραχονησίδων στο Αιγαίο (Στασινός, 2023).

Σύμφωνα με το άρθρο 12 της Συνθήκης της Λωζάννης «*Η ληφθείσα απόφασις τη 13η Φεβρουαρίου 1914 υπό της Συνδιασκέψεως του Λονδίνου εις εκτέλεσιν των άρθρων 5 της Συνθήκης του Λονδίνου της 17/30 Μαΐου 1913, και 15 της Συνθήκης των Αθηνών της 1/14 Νοεμβρίου 1913, η κοινοποιηθείσα εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν τη 13 Φεβρουαρίου 1914 και αφορώσα εις την κυριαρχίαν της Ελλάδος επί των νήσων της Ανατολικής Μεσογείου, εκτός της Ίμβρου, Τενέδου και των Λαγουσών νήσων (Μαυρών), ιδία των νήσων Λήμνου, Σαμοθράκης, Μυτιλήνης, Χίου, Σάμου και Ικαρίας, επικυρούνται, υπό την επιφύλαξιν των διατάξεων της παρούσης Συνθήκης των συναφών προς τας υπό την κυριαρχίαν της Ιταλίας διατελούσας νήσους, περί ων διαλαμβάνει το άρθρον 15. Εκτός αντιθέτου διατάξεως της παρούσης Συνθήκης, αι νήσοι, αι κείμεναι εις μικροτέραν απόστασιν των τριών μιλίων της ασιατικής ακτής, παραμένουσιν υπό την τουρκικήν κυριαρχίαν.*»

Επιπλέον, κατά το άρθρο 15 της Συνθήκης της Λωζάννης «*Η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας παντός δικαιώματος και τίτλου επί των κάτωθι απαριθμουμένων νήσων, τουτέστι της Αστυπάλαιας, Ρόδου, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσσου, Τήλου, Νισύρου, Καλύμνου, Λέρου, Πάτμου, Λειψούς, Σύμης και Κω, των κατεχομένων νυν υπό της Ιταλίας και των νησίδων των εξ αυτών εξαρτωμένων, ως και της νήσου Καστελλορίζου*». Στη συνέχεια το άρθρο 14 της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων προβλέπει ότι «*Η Ιταλία εκχωρεί εις την Ελλάδα εν πλήρει κυριαρχία τας νήσους της Δωδεκανήσου τας κατωτέρω απαριθμουμένας, ήτοι: Αστυπάλαιαν, Ρόδον, Χάλκην, Κάρπαθον, Κάσον, Τήλον, Νίσυρον, Κάλυμνον, Λέρον, Πάτμον, Λιψόν, Σύμην, Κω και Καστελλόριζον ως και τας παρακειμένας νησίδας*». Ενώ κατά το άρθρο 16 της Συνθήκης της Λωζάννης «*Η Τουρκία δήλοι ότι παραιτείται παντός τίτλου και δικαιώματος πάσης φύσεως επί των εδαφών ή εν σχέσει προς τα εδάφη άτινα κείνται πέραν των προβλεπομένων υπό της παρούσης Συνθήκης ορίων, ως και επί των νήσων, εκτός εκείνων ων η κυριαρχία έχει αναγνωρισθή αυτή δια της παρούσης Συνθήκης, της τύχης των εδαφών και των νήσων τούτων κανονισθείσης ή κανονισθησομένης μεταξύ των ενδιαφερομένων*».

Αι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν θίγουσι τας συνομολογηθείσας ή συνομολογηθησομένας ιδιαίτερας συμφωνίας μεταξύ της Τουρκίας και των ομόρων χωρών λόγω της γειτνίασεως αυτών.»

Δυνάμει όλων των παραπάνω η Ελλάδα νομιμοποιείται να ασκεί την κυριαρχία της σε όλες της νήσους, νησίδες και βραχονησίδες που εμπίπτουν στο έδαφος της, βάσει των νομοθετημάτων και είναι προδήλως αβάσιμη η αμφισβήτηση της Τουρκίας και η θεωρία περί «γκρίζων ζωνών» και αποστρατικοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

3.1 ΤΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ 1982

Στο 5^ο τμήμα της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, ορίζονται οι τρόποι επίλυσης διαφορών μεταξύ των κρατών μερών της. Το κύριο αρμόδιο δικαστικό όργανο είναι το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, με έδρα το Αμβούργο της Γερμανίας -βεβαίως μπορεί να συνεδριάσει και να ασκήσει τα καθήκοντα του οπουδήποτε αν συντρέχει σπουδαίος λόγος- το οποίο συνεδριάζει είτε σε ολομέλεια είτε σε ειδικά τμήματα. Στις αρμοδιότητες του δικαστηρίου αυτού είναι η διευθέτηση διαφορών θαλασσίου βυθού καθώς και η ερμηνεία και η εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης.

Επιπλέον κάθε μέρος μπορεί να προσφύγει σε Διαιτησία, όπως αυτή προβλέπεται στο παράρτημα VII της Σύμβασης με γραπτή ειδοποίηση, στην οποία εκθέτονται οι λόγοι της αξίωσης, προς το άλλο μέρος ή μέρη στη διαφορά. Τέλος, κατά το παράρτημα VIII, προβλέπεται ο θεσμός της Ειδικής Διαιτησίας για τις διαφορές που αφορούν στην ερμηνεία ή την εφαρμογή των άρθρων της σύμβασης αυτής τα οποία σχετίζονται με 1) την αλιεία, 2) την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, 3) τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα, ή 4) την ναυσιπλοΐα, περιλαμβανομένης της ρύπανσης από πλοία και από την απόρριψη αποβλήτων, με γραπτή ειδοποίηση προς το άλλο μέρος ή μέρη της διαφοράς. Και σε αυτή την περίπτωση η ειδοποίηση πρέπει να συνοδεύεται από έκθεση της αξίωσης και των λόγων στους οποίους αυτή βασίζεται.

Όμως και τα δύο αυτά όργανα είναι απρόσφορα για την επίλυση των διαφορών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, καθώς η δεύτερη δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης του 1982 και άρα δεν είναι υποχρεωμένη να συμμορφώνεται με τις διατάξεις της. Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία διάταξη που να επιτρέπει την επίλυση διαφορών κράτους-μέρους της Σύμβασης με μη κράτος-μέρος ακόμα και με την σύμφωνη γνώμη του δεύτερου.

Άρα, αν η Τουρκία δεν υπογράψει την ίδια την Σύμβαση, ώστε να γίνει κράτος-μέρος, δεν υπάρχει καμία δικαιοδοσία των οργάνων αυτών για την επίλυση των

ελληνοτουρκικών διαφορών. Φυσικά κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται από την πλευρά της Τουρκίας, γιατί αυτομάτως θα σήμαινε την αναγνώριση όλων των δικαιωμάτων της Ελλάδας και επομένως δεν θα υπήρχε καν λόγος προσφυγής σε κανένα δικαιοδοτικό όργανο.

3.2 ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Κύριο όργανο των Ηνωμένων Εθνών είναι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (Δ.Δ.Χ.), το οποίο εδράζει στο παλάτι της Ειρήνης στην Χάγη της Ολλανδίας. Θεωρείται απόγονος του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης (Δ.Δ.Δ.Δ) που ιδρύθηκε από την Κοινωνία των Εθνών. Τόσο ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών όσο και το Καταστατικό ίδρυσής του ρυθμίζουν την λειτουργία και τις αρμοδιότητές του.

Διάδικοι στο Δικαστήριο αυτό μπορούν να είναι μόνο τα κράτη (κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών και άλλα κράτη που έχουν γίνει συμβαλλόμενα μέρη στο Καταστατικό του Δικαστηρίου ή που έχουν αποδεχθεί τη δικαιοδοσία του υπό ορισμένες προϋποθέσεις). Για να περιέλθει στη αρμοδιότητα του Δικαστηρίου η επίλυση της διαφοράς θα πρέπει να προηγηθεί από τα ενδιαφερόμενα κράτη η αποδοχή της δικαιοδοσίας του μόνο με έναν ή και περισσότερους από τους εξής τρόπους: **1)** συνάπτοντας ειδική συμφωνία που να ορίζει ότι τα μέρη θα υποβάλουν τη διαφορά τους στο Δικαστήριο, **2)** δυνάμει κάποιας ρήτρας δικαιοδοσίας που τους δίνει αυτό το δικαίωμα, (παραδείγματος χάριν όταν είναι μέρη μιας συνθήκης που περιέχει διάταξη σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση διαφοράς συγκεκριμένου τύπου ή διαφωνίας σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της συνθήκης, ένα από αυτά μπορεί να παραπέμψει το διαφορά στο Δικαστήριο,) **3)** μέσα από ρητή δήλωση εκάστου των συμβαλλόμενων μερών βάσει του Καταστατικού, σύμφωνα με τις οποίες το κάθε κράτος έχει αποδεχθεί τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ως υποχρεωτική σε περίπτωση διαφοράς με άλλο κράτος που έχει κάνει παρόμοια δήλωση. Οι δηλώσεις αυτές πρέπει να κατατεθούν στον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για να έχουν ισχύ. Παρόλα αυτά ορισμένες από αυτές τις δηλώσεις, περιέχουν επιφυλάξεις που αποκλείουν ορισμένες κατηγορίες διαφορών (ICJ, χ.χ.).

Ακόμα, το Συμβούλιο Ασφαλείας διατηρεί το δικαίωμα να παραπέμψει σ' αυτό οποιαδήποτε νομική διαφορά, ενώ τόσο το Συμβούλιο Ασφαλείας όσο και η Γενική Συνέλευση μπορούν επίσης να ζητήσουν από αυτό δικαστική γνωμοδότηση για διάφορα νομικά ζητήματα. Επίσης το δικαίωμα αυτό διατηρούν και άλλα κύρια όργανα του ΟΗΕ, εφόσον προηγουμένως λάβουν την έγκριση της Συνέλευσης, για θέματα περί της δραστηριότητάς τους.

Επομένως, το ΔΔΧ αποτελεί ένα πρόσφορο μέσο επίλυσης των διαφορών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Όμως βασική προϋπόθεση για μια τέτοια προσφυγή είναι να γίνει διμερής, ώστε η απόφαση να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα και για τα δύο κράτη. Αλλιώς, όπως και το 1976 όταν και προσέφυγε μονομερώς η Ελλάδα, ζητώντας την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, η προσφυγή θα κηρυχθεί απαράδεκτη λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας. Κι αυτό γιατί η Τουρκία δεν έχει προσυπογράψει το καταστατικό του Δικαστηρίου. Επομένως θα πρέπει πρώτα να γίνει αναγνώριση δικαιοδοσίας του δικαστηρίου από την τουρκική πλευρά, ώστε να καταστεί αρμόδιο για μια τέτοια επίλυση (Παπασταυρίδης, 2020).

3.2.1 Η ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

Η Τουρκία προβάλλει αξιώσεις στο Αιγαίο και γενικότερα στη Μεσόγειο - κυρίως στην περιοχή νότια του Καστελόριζου- όχι τυχαία. Στηρίζεται, όπως θα γίνει αντιληπτό σε αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Αντλεί και επικαλείται επιχειρήματα από τη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου και συγκεκριμένα από αποφάσεις που εκδόθηκαν με αφορμή την εκδίκαση διαφορών που του υποβλήθηκαν για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών από κράτη με αντικείμενες ή συνορεύουσες ακτές.

Τα κυριότερα σημεία αυτής της νομολογίας, τα οποία παρουσιάζουν ενδιαφέρον για το υπό εξέταση ζήτημα, σχεδόν ολοκληρωτικά συμπεριλαμβάνονται στην απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης που εκδόθηκε στις 3.2.2009 και αφορά την υπόθεση «*Maritime Delimitation in the Black Sea, Romania v. Ukraine*». Στην Μαύρη Θάλασσα (Εύξεινος Πόντος) υπάρχει το νησί «Νησί των

Όφρων (*Serpents' Island*)», το οποίο αν και βρίσκεται σε απόσταση 20 ν.μ. από τις ακτές της, ανήκει στην Ουκρανία.

Σκοπός της εν θέματι υπόθεσης ήταν να κριθεί από το δικαστήριο αν η τοποθεσία αυτού του νησιού θα μπορούσε να επηρεάσει την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ Ουκρανίας και Ρουμανίας. Η απόφαση στηρίχθηκε σε τέσσερα βασικά σημεία της νομολογίας.

Τα κυριότερα σημεία αυτής της νομολογίας είναι επιγραμματικά τα ακόλουθα:

- 1.** Η χώρα δεσπάζει στη θάλασσα (“*the land dominates the sea*”) κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι προεκτάσεις των ακτών στη θάλασσα γεννούν αξιώσεις σ’ αυτήν. Ωστόσο, για να μπορούν να ληφθούν υπόψη οι ακτές κατά την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, θα πρέπει να έχουν προεκτάσεις στη θάλασσα, οι οποίες υπερκαλύπτουν τις προεκτάσεις των ακτών του άλλου κράτους. Συνεπώς, οι προεκτάσεις ακτών που δεν έχουν τέτοια υπερκάλυψη δεν λαμβάνονται υπόψη (παρ.77).
- 2.** Στα πλαίσια της μεθοδολογίας οριοθέτησης διακρίνονται τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο σύρεται προσωρινά μια γραμμή ανάμεσα στις παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές των γειτονικών κρατών με βάση την αρχή της μέσης γραμμής ή της ίσης απόστασης. Σ’ ένα δεύτερο στάδιο το Διεθνές Δικαστήριο στις υποθέσεις που εξετάζει ερευνά μήπως υπάρχουν παράγοντες αναγνωριζόμενοι από το εθιμικό διεθνές δίκαιο (*customary international law*), δηλαδή σχετικές ή ουσιώδεις (που μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση) περιστάσεις που επιβάλλουν τη μετακίνηση της μέσης γραμμής προς ορισμένη κατεύθυνση με σκοπό να βρεθεί μια δίκαιη λύση σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρ.74 παρ.1 και 83 παρ.1 της ΣΔΘ. Στο τρίτο στάδιο ελέγχεται μήπως η οριοθετική γραμμή, η αρχική/προσωρινή ή η επισημανθείσα κατόπιν μετακίνησης της αρχικής/προσωρινής με την συνδρομή σχετικών ή ουσιωδών περιστάσεων, οδηγεί σε άδικο αποτέλεσμα εξαιτίας της δημιουργίας μιας δυσαναλογίας μεταξύ του μήκους των ακτών ορισμένου κράτους και της θαλάσσιας ζώνης που τελικά του αναλογεί (παρ.115-122), (Σατλάνης, 2005, σ. 305επ).
- 3.** Το μήκος των ακτών κάθε κράτους δεν παίζει βασικά κανένα ρόλο κατά την χάραξη της γραμμής της ίσης απόστασης, που τέθηκε προσωρινά. (Ρούκουνας, 2005, σσ. 25επ,111επ). Ωστόσο, όπου οι ανισότητες στα μήκη των ακτών είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικές (*disproportion between lengths of coasts*), το Δικαστήριο μπορεί να αξιολογήσει αυτό το γεγονός ως σχετική ή ουσιώδη περίσταση που απαιτεί κάποια

προσαρμογή της προσωρινά χαραχθείσας μέσης γραμμής (παρ.158-168) (Ιωάννου & Στρατή, 2000, σσ. 96,98,215επ). 4. Κατά τον προσδιορισμό της θαλάσσιας συνοριακής γραμμής, σε περίπτωση απουσίας οποιασδήποτε συμφωνίας οριοθέτησης κατά την έννοια των άρθρ.74 και 83 της ΣΔΘ, το Δικαστήριο μπορεί, εφόσον οι σχετικές ή ουσιώδεις περιστάσεις έτσι εισηγούνται, να προσαρμόσει με μετακίνηση την προσωρινή γραμμή ίσων αποστάσεων για την εξασφάλιση ενός δίκαιου αποτελέσματος. Σ' αυτή τη φάση το Δικαστήριο μπορεί να κληθεί να αποφασίσει, αν αυτή η γραμμή πρέπει να προσαρμοστεί εξαιτίας της παρουσίας μικρών νησιών κοντά σ' αυτήν. Όπως έχει δηλώσει η νομολογία, το Δικαστήριο μπορεί περιστασιακά να αποφασίσει να μη λάβει υπόψιν του πολύ μικρά νησιά ή να αποφασίσει να μην τους δώσει το πλήρες δυνητικό τους δικαίωμα σε θαλάσσιες ζώνες, εάν μια τέτοια προσέγγιση θα έχει δυσανάλογες επιπτώσεις επί της οριοθετικής γραμμής (παρ.185) και κατά το πρωτότυπο κείμενο του σκεπτικού της απόφασης «*In determining the maritime boundary line, in default of any delimitation agreement within the meaning of UNCLOS Articles 74 and 83, the Court may, should relevant circumstances so suggest, adjust the provisional equidistance line to ensure an equitable result. In this phase, the Court may be called upon to decide whether this line should be adjusted because of the presence of small islands in its vicinity. As the jurisprudence has indicated, the Court may on occasion decide not to take account of very small islands or decide not to give them their full potential entitlement to maritime zones, should such an approach have a disproportionate effect on the delimitation line under consideration (see Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya / Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985, p. 48, para. 64; Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain), Merits, Judgment, I.C.J. Reports 2001, p. 104, para. 219; Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment, I.C.J. Reports 2007 (II), pp. 751 et seq., paras. 302 et seq.)*».

Τελικά, το Διεθνές Δικαστήριο δέχθηκε, ότι το Νησί των Όφρων (*Serpents' Island*), που διαθέτε βέβαια δική του χωρική θάλασσα, ήταν μικρό νησί και αρκετά μακριά από τις ακτές της Ουκρανίας, δεν μπορούσε να αποτελέσει μέρος της φυσιογνωμίας των ακτών αυτών και δεν θα μπορούσε κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ Ουκρανίας και Ρουμανίας να παίζει κάποιον ρόλο

(παρ.187) .Συγκεκριμένα στο σκεπτικό του αναφέρει : *«The Court notes that all of the areas subject to delimitation in this case are located in the exclusive economic zone and the continental shelf generated by the mainland coasts of the Parties and are moreover within 200 nautical miles of Ukraine’s mainland coast. The Court observes that Serpents’ Island is situated approximately 20 nautical miles to the east of Ukraine’s mainland coast in the area of the Danube delta .... . Given this geographical configuration and in the context of the delimitation with Romania, any continental shelf and exclusive economic zone entitlements possibly generated by Serpents’ Island could not project further than the entitlements generated by Ukraine’s mainland coast because of the southern limit of the delimitation area as identified by the Court (see paragraph 114 and sketch-map No. 5, p. 102). Further, any possible entitlements generated by Serpents’ Island in an eastward direction are fully subsumed by the entitlements generated by the western and eastern mainland coasts of Ukraine itself»*. Μάλιστα, θεώρησε ότι δεν χρειάζεται καν να εξεταστεί αν θα μπορούσε να συντηρήσει δικό του μόνιμο πληθυσμό ή οικονομική ζωή ώστε να έχει δική του υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρ.121 παρ.2, 3 της ΣΔΘ.

Πάνω , λοιπόν, σε αυτή την απόφαση , η οποία στηρίζει το σκεπτικό της σε αντίστοιχες περιπτώσεις διαφορών, η Τουρκία βρίσκει πρόσφορο έδαφος για διεκδικήσεις στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Αυτό συμβαίνει, κυρίως, λόγω του μεγάλου μήκους των ακτογραμμών της αλλά και της μεγάλης απόστασης του Καστελόριζου από την ηπειρωτική Ελλάδα.

3.2.2 ΕΙΝΑΙ ΣΥΜΦΕΡΟΥΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ;

Κάθε περίπτωση οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών μεταξύ δύο γειτονικών κρατών με παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές έχει τα δικά της χαρακτηριστικά. Απόλυτες προβλέψεις για το περιεχόμενο της απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου θα ήταν ιδιαίτερος επικίνδυνος να κάνει κανείς για την περίπτωση Ελλάδας και Τουρκίας.

Ωστόσο το Αιγαίο Αρχιπέλαγος, στο οποίο ανήκει και το Καστελόριζο, είναι ένα σύμπλεγμα από κατοικημένα και ακατοίκητα νησιά, που έχουν δική τους χωρική θάλασσα σε κάθε περίπτωση (άρθρ.121 παρ.2, 3 της ΣΔΘ). Αυτά θα μπορούσαν να έχουν χωρική θάλασσα μέχρι 12 ν.μ. (ο κανόνας των 12 ν.μ. απηχεί αναμφισβήτητα και Εθιμικό Διεθνές Δίκαιο) (Ipsen, 2004). Η Ελλάδα λοιπόν θα μπορούσε ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου να διεκδικήσει χωρική θάλασσα 12 ν.μ. στο Αιγαίο και στη Μεσόγειο γενικότερα, εκτός βεβαίως των σημείων όπου κάποια νησιά βρίσκονται σε κοντινή απόσταση απέναντι από τις τουρκικές ακτές, οπότε θα ισχύσει ο κανόνας της μέσης γραμμής ή της ίσης απόστασης (βλ. άρθρ.15 εδ.1 της ΣΔΘ). Πάντως, δεν φαίνεται να συντρέχουν λόγοι εφαρμογής της διάταξης-η οποία έχει εθιμική προέλευση- του άρθρ.15 εδ.2 της ΣΔΘ, σύμφωνα με την οποία *«Η πιο πάνω διάταξη, παρόλα αυτά, δεν εφαρμόζεται εκεί όπου λόγω ιστορικού τίτλου ή άλλων ειδικών περιστάσεων είναι αναγκαίο να οριοθετούνται οι χωρικές θάλασσες των δύο κρατών κατά τρόπο διαφορετικό»*.

Αντίθετα, κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ σε γειτονικά κράτη με παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές, εφόσον τα κράτη αυτά δεν συμφωνούν, το Δικαστήριο αρχικά εφαρμόζει τον κανόνα της μέσης γραμμής ή της ίσης απόστασης και διορθώνει τα πράγματα στη συνέχεια με βάση την αρχή της επιείκειας ή ευθυδικίας για την εξεύρεση δίκαιης λύσης στη συγκεκριμένη περίπτωση (άρθρ.74 παρ.1, 2 και 83 παρ.1, 2 της ΣΔΘ). Εδώ είναι δυνατό να ληφθούν υπόψη σχετικές ή ουσιώδεις περιστάσεις, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί από τη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου και ισχύουν σύμφωνα με το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Πάντως, το Καστελόριζο δεν είναι όπως το Νησί των Όφρων.

Σύμφωνα με τον *Peter Malanczuk* ο,τι εμφανίζεται ως δίκαιο σε μια γεωγραφική κατάσταση μπορεί να μην είναι δίκαιο σε άλλες γεωγραφικές καταστάσεις και ό,τι αποφασίσθηκε σε μια περίπτωση μπορεί να μην είναι φρόνιμο να χρησιμεύσει ως προηγούμενο για άλλες περιπτώσεις *«Articles 83(1) and 74(1) are vague, but that is inevitable; the whole question of delimitation was a source of acute controversy at UNCLOS III. Judicial and arbitral decisions in the future will probably clarify the concept of `an equitable solution`, but that is bound to be a slow process; what is equitable in one geographical situation will not be equitable in other geographical situations, and there is therefore a danger that each decided case will*

be unique and incapable of serving as a precedent for other cases». (Malanczuk, 2008). Το Νησί των Όφεων κατοικήθηκε σκόπιμα από την Ουκρανία με 100 περίπου άτομα ενώ ανήκε προγενέστερα στη Ρουμανία σε αντίθεση με το Καστελόριζο, το οποίο ανέκαθεν ήταν κατοικημένο από ελληνικό πληθυσμό.

Μια άλλη διαφορά στη σύγκριση των δυο περιπτώσεων είναι ότι η Ρουμανία και η Ουκρανία έχουν παρακείμενες ή συνορεύουσες ακτές, ενώ η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν αντικείμενες ακτές. Το Καστελόριζο, εξάλλου, βρίσκεται μεν σε κάποια μεγάλη απόσταση από τις ακτές της ηπειρωτικής Ελλάδας και είναι μικρό νησί (το οποίο όμως έχει δημοτικό αερολιμένα που το συνδέει άμεσα με την ηπειρωτική Ελλάδα) πλην όμως ανήκει στα Δωδεκάνησα και στο ευρύτερο σύμπλεγμα των ελληνικών νησιών του Αιγαίου Αρχιπελάγους. Το Διεθνές Δικαστήριο δέχθηκε, ότι έχουν υπάρξει περιπτώσεις, στις οποίες παράκτια νησιά έχουν θεωρηθεί τμήμα των ακτών ενός κράτους, ιδιαίτερα όταν οι ακτές είναι διαμορφωμένες από ένα σύμπλεγμα περιθωριακών νησιών, αλλά το Νησί των Όφεων, που βρίσκεται μόνο του περί τα 20 ν.μ. μακριά από την ηπειρωτική χώρα, δεν είναι ένα νησί από ένα σύμπλεγμα περιθωριακών νησιών που αποτελεί την ακτή της Ουκρανίας : *«Serpents' Island calls for specific attention in the determination of the provisional equidistance line. In connection with the selection of base points, the Court observes that there have been instances when coastal islands have been considered part of a state's coast, in particular when a coast is made up of a cluster of fringe islands. Thus, in one maritime delimitation arbitration, an international tribunal placed base points lying on the low water line of certain fringe islands considered to constitute part of the very coastline of one of the Parties (Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of the Proceedings between Eritrea and Yemen (Maritime Delimitation), 17 December 1999, RIAA, Vol. XXII. pp. 367-368, paras. 139-146). However, Serpents' Island, lying alone and some 20 nautical miles away from the mainland, is not one of a cluster of fringe islands constituting "the coast" of Ukraine»* (παρ.149).

Η Ελλάδα αποτελείται από ένα ηπειρωτικό έδαφος και ένα νησιωτικό έδαφος, το οποίο συνιστά κατά κάποιον τρόπο αρχιπελαγικό κράτος (βλ. άρθρ.46επ. της ΣΔΘ) με ακραία όρια προς την πλευρά της Τουρκίας τη Θάσο, τη Σαμοθράκη, τη Λήμνο, τον Άγιο Ευστράτιο, τη Λέσβο, τη Χίο, τα Ψαρά, τις Οινούσες, τη Σάμο,

την Ικαρία, τους Φούρνους, το Αγαθονήσι, τους Αρκούς, την Πάτμο, τους Λειψούς, το Φαρμακονήσι, τη Λέρο, την Καλόλυμνο, την Κάλυμνο, τα (ακατοίκητα) Ίμια, την Ψέριμο, την Κω, τη Νίσυρο, την Τήλο, τη Χάλκη, τη Σύμη, τη Ρόδο, την Κάρπαθο, την Κάσο και το Καστελόριζο. Έτσι, δηλαδή ως ένα συμπαγές νησιωτικό έδαφος, θα πρέπει να αντιμετωπίζονται τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου Αρχιπελάγους. Απέναντι λοιπόν από τις ηπειρωτικές ακτές της Τουρκίας η Ελλάδα σε όλο το μήκος αυτών έχει τις ακτές των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, και άρα θα πρέπει να εφαρμοσθεί μεταξύ των ως άνω ακτών η αρχή της μέσης γραμμής ή της ίσης απόστασης.

Το Καστελόριζο συγκεκριμένα, ως νησί που κατοικείται μπορεί να έχει δική του υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και πολλώ δε μάλλον χωρική θάλασσα (βλ. άρθρ.121 παρ.2, 3 της ΣΔΘ). Ωστόσο, το μεγάλο μήκος των ακτών της Τουρκίας στο Αιγαίο ενδεχομένως να ληφθεί υπόψιν από το Δικαστήριο κατά την οριοθέτηση των ζωνών αυτών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, ιδιαίτερα αν υφίσταται δυνατότητα εκμετάλλευσης κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, καθώς υφίσταται ζήτημα τόσο της εγχώριας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας. Κάτι αντίστοιχο, υπάρχει στην Διεθνή νομολογία με την απόφαση (9.7.1991 υπόθεση C-146/89) για την οριοθέτηση των υδάτων αλιείας μεταξύ Γαλλίας- Ηνωμένου Βασιλείου Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας όπου το δικαστήριο απεφάνθη ότι το Ηνωμένο Βασίλειο μπορεί να ορίσει νέες γραμμές βάσεως περισσότερο απομακρυσμένες από την ακτή σε ορισμένες ζώνες, τηρώντας φυσικά τους κανονισμούς της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης (ΕΟΚ).

Επιπλέον, αν υποθεθεί, ότι η υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας στο Αιγαίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 200 ν.μ. από τις ακτές των νησιών της και ότι είναι πολύ μικρότερου μήκους ένεκα και των απέναντι τουρκικών ακτών, τότε κάθε μάχη για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είναι κατά την άποψή μου και δύσκολη, ενόψει της ήδη παραπάνω αναφερθείσας αρχής «η χώρα δεσπόζει στη θάλασσα» (*the land dominates the sea*), και ανώφελη. Ακόμα περισσότερο, όταν η Τουρκία προβάλλει τον ισχυρισμό ότι τα ελληνικά νησιά αποτελούν εξάρσεις του βυθού πάνω στη φυσική προέκταση του τουρκικού εδάφους, δεν έχουν υφαλοκρηπίδα και ότι αποτελούν προέκταση της Χερσονήσου της Ανατολίας.

Τα οικονομικά συμφέροντα της Ελλάδας θα μπορούσαν να καλύπτονται από την οριοθέτηση της ΑΟΖ, η οποία θα μπορεί να φθάνει επίσης μέχρι και τα 200 ναυτικά μίλια (ή κάτι λιγότερο) από τις ακτές των νησιών της (ορθότερα: από τις γραμμές βάσης, από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας) στα σημεία που σχετίζονται με την Αίγυπτο και τη Λιβύη. Ενδείκνυται πάντως να επισημανθεί, ότι μόνο πέραν των 200 ν.μ. έχει νομική σημασία η φυσική προέκταση της ξηράς στη θάλασσα ως βάση της υφαλοκρηπίδας και ότι εντός των 200 ν.μ. ο νομικός τίτλος της υφαλοκρηπίδας βασίζεται κατά το εθιμικό διεθνές δίκαιο αποκλειστικά στην απόσταση και όχι στα γεωλογικά ή γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της προς οριοθέτηση περιοχής, μη λαμβανόμενης συνεπώς υπόψιν της φυσικής προέκτασης της ξηράς στη θάλασσα. Η αναγνώριση μιας τόσο ευρείας ΑΟΖ ισχύει και με βάση το εθιμικό διεθνές δίκαιο όπως βλέπουμε από την απόφαση του ΔΔΧ στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας Τυνησίας / Λιβύης.

Βέβαια, η υφαλοκρηπίδα έχει χάσει εδώ και πολλά χρόνια τη νομική της σημασία, όταν περιορίζεται στα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας, εξαιτίας της -και εθιμικά πλέον- αναγνωριζόμενης ΑΟΖ. Ο Stuart Kaye χαρακτηριστικά αναφέρει ότι: *«Ένας λόγος για τη μείωση της σημασίας της φυσικής παράτασης στο σκεπτικό των διεθνών δικαστηρίων είναι η ανάπτυξη της ΑΟΖ. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, όταν το καθεστώς της ΑΟΖ άρχισε να τυγχάνει ευρείας διεθνούς αποδοχής, επέτρεψε στα παράκτια κράτη να διεκδικήσουν δικαιοδοσία στον βυθό της θάλασσας μέχρι τα 200 ναυτικά μίλια, ανεξάρτητα από το βάθος του νερού ή άλλες παρόμοιες εκτιμήσεις, μια κατάσταση που εξακολουθεί να αντικατοπτρίζεται στην Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας σήμερα. Ως εκ τούτου, το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας έγινε σε μεγάλο βαθμό άσχετο για όλα τα κράτη εκτός από εκείνα τα λίγα με φαρδιά υφαλοκρηπίδα που εκτείνονται πέρα από τα 200 μίλια. Η αυξανόμενη υπεροχή της ΑΟΖ σήμαινε ότι η φυσική παράταση, η βάση της υφαλοκρηπίδας, μειώθηκε σε σημασία στις διαδικασίες οριοθέτησης των συνόρων, ενώ παράγοντες που σχετίζονται με την ΑΟΖ έγιναν όλο και πιο κεντρικοί για τον καθορισμό τέτοιων διαδικασιών»* (Kaye, 2008).

Η Ελλάδα, λοιπόν, θα πρέπει όσο το δυνατόν συντομότερα να καταφέρει την υπογραφή της Τουρκίας σε συνυποσχετικό για την υποβολή όλων των αμφισβητήσεων και διαφορών που γεννώνται από τη συμπεριφορά της στο Διεθνές

Δικαστήριο της Χάγης. Εξάλλου, η χρήση ένοπλης βίας για την επίλυση διεθνών διαφορών δεν τις επιλύει. Το μόνο που καταφέρνει είναι η απώλεια ανθρώπινων ζωών και η διαιώνιση της έχθρας των εμπλεκόμενων λαών, όπως βλέπουμε στο παράδειγμα Ρωσία και Ουκρανία, αλλά και στο ακόμα πιο επίκαιρο Ισραήλ και Παλαιστίνη. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε κράτος δεν θα πρέπει να διεκδικεί τα δικαιώματά του φοβούμενο έναν επικείμενο πόλεμο με ένα κράτος ισχυρότερο είτε σε πληθυσμό είτε σε εξοπλισμό είτε σε οικονομία, διότι έτσι θα χάνονταν ολόκληρα έθνη. Επομένως, η οδός του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης είναι μια συμφέρουσα λύση για την Ελλάδα και εμφανίζει ένα μεγάλο πλεονεκτήματα : Οι διαφορές με την Τουρκία διεθνοποιούνται (τίθενται υπόψιν της διεθνούς κοινότητας) και εκ των πραγμάτων δεν θα μπορούσε αυτή, όταν μάλιστα φιλοδοξεί να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, να συντηρεί την ένταση και τις απειλές χρήσης ένοπλης βίας στο Αιγαίο, οι οποίες εξαναγκάζουν την Ελλάδα σε δαπανηρούς εξοπλισμούς σε περίοδο μάλιστα οικονομικής κρίσης. Από την υποβολή των διαφορών στο Διεθνές Δικαστήριο εξαλείφεται ή τουλάχιστον γίνεται πολύ μικρός ο κίνδυνος ένοπλης επίθεσης εκ μέρους της Τουρκίας-εφόσον βέβαια αυτή παραμένει σε δημοκρατικό πολίτευμα και δεν σημειωθεί κάποιο στρατιωτικό πραξικόπημα. Άλλωστε όσο οι διαφορές για τις θαλάσσιες ζώνες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας στο Αιγαίο και γενικότερα στη Μεσόγειο παραμένουν άλυτες, δεν θα είναι δυνατή η εκμετάλλευση των πλούσιων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στην ΑΟΖ της Ελλάδας, η οποία θα μπορούσε να είναι σωτήρια και να οδηγήσει μέχρι και την πλήρη απόσβεση του ογκώδους πλέον και ανεξέλεγκτου δημόσιου χρέους.

Η σκέψη να ορίσει η Ελλάδα μονομερώς, όπως έπραξε η Κύπρος με το Ισραήλ, ΑΟΖ από κοινού με την Κύπρο θα ήταν αυθαίρετη πράξη. Ειδικά, από τη στιγμή που η Τουρκία διακηρύσσει, επικαλούμενη την απόφαση για το Νησί των Όφρων, δικές της αξιώσεις στην περιοχή γύρω από το Καστελόριζο και προκαλεί έτσι αμφισβήτηση και διαφορά. Συγχρόνως, θα ήταν και αντίθετη με το Διεθνές Δίκαιο και ιδιαίτερα με τις διατάξεις των άρθρ.74 παρ.1, 2 και 83 παρ.1, 2 της ΣΔΘ, που επιτάσσουν οριοθέτηση με συμφωνία των γειτονικών κρατών ή προσφυγή σε δικαστική διαδικασία, και δεν θα διέφερε σε τίποτα από τον προσδιορισμό εκ μέρους της Τουρκίας ΑΟΖ με την Αίγυπτο χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το Καστελόριζο, εγκυμονώντας τον κίνδυνο ένοπλης επίθεσης εκ μέρους της Τουρκίας ή τουλάχιστον μεγάλης έντασης στο Αιγαίο.

Φυσικά θα πρέπει να λάβουμε υπόψιν και την αντίθετη άποψη, ως προς την ορθότητα προσφυγής στο ΔΔΧ, διότι όπως τονίζει ο κ. Συρίγος «*Η σοβαρότητα του θέματος επιβάλλει στην Ελλάδα να μη θέσει στην κρίση ενός διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου την ορθότητα των θέσεών της για τη στρατιωτικοποίηση των νησιών. Το διακύβευμα είναι υψηλότατο και δεν μπορεί η ελληνική πλευρά να διακινδυνεύσει έστω και τη μικρή πιθανότητα να μη γίνει δεκτή η άποψή της.*» (Συρίγος, 2022).

Επειδή, σε κάθε δικαστήριο προσκομίζονται αποδεικτικά μέσα και από την άλλη πλευρά, αν έχει δίκαιο στους ισχυρισμούς της η Τουρκία, ότι τα νησιά αποτελούν προέκταση της Ανατολίας, ας βρεθεί πολιτική λύση. Αλλά ας κρίνει πρώτα κάποιος ανεξαρτήτως φορέας σε ποιο νομικό καθεστώς υπάγεται αυτή η διαφορά. Ακόμα κι αν είναι ριψοκίνδυνη η προσφυγή στο ΔΔΧ δεν μπορεί να χειροτερεύσει η κατάσταση της Ελλάδας αφού και τώρα δεν μπορεί να κάνει χρήση των δικαιωμάτων της -που ούτως ή άλλως τα έχει μόνο τυπικά και όχι ουσιαστικά λόγω της κατάστασης που έχει εδραιωθεί για τόσα χρόνια στο Αιγαίο- και άρα ισοσταθμίζοντας τα οφέλη που θα προκύψουν από την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων, υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ μέσα από μια Διεθνή Απόφαση, για μένα αποτελεί μονόδρομος το διεθνές δικαιοδοτικό όργανο. Σε κάθε περίπτωση το ζήτημα πρέπει να λυθεί μια για πάντα και μόνο μια απόφαση δικαστηρίου αποτελεί δεδικασμένο, είτε κρίνει ότι είναι καθ' ύλην αρμόδιο και εκδικάζει και την ουσία, είτε κρίνει ότι είναι καθ' ύλην αναρμόδιο και παραπέμπει την λύση του σε μεταξύ τους συμφωνία.

ΣΥΜΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ελλάδα έχει μια καλή διπλωματική πορεία στο Διεθνές στερέωμα, δημιουργώντας συνεργασίες και φιλικές σχέσεις με σχεδόν όλες τις χώρες του κόσμου. Έχει 86 πρεσβείες, 9 μόνιμες αντιπροσωπίες και ένα Γραφείο Συνδέσμου (Πριστίνα).

Σίγουρα το κύρος της ως χώρα πληγώθηκε με την Οικονομική Κρίση του 2009. Όμως με την επιστροφή στις αγορές και στην σταθερή πορεία ανάπτυξης που διαφαίνεται την τελευταία 3ετία έχει ισορροπήσει τις σχέσεις με τις υπόλοιπες χώρες. Σε αυτό έπαιξε σημαντικό ρόλο και η καλή διαχείριση της υγειονομικής κρίσης του Covid-19, που ξέσπασε ως πανδημία. Και ενώ τη δεδομένη χρονική περίοδο, η χώρα, προσπαθεί να ορθοποδήσει και να ανασυγκροτηθεί, από την Οικονομική Κρίση του 2009, έχοντας περάσει μια 10ετία οικονομικής εξαθλίωσης και ενισχυμένης εποπτείας από τα Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, καταφέρνει να βγει σχεδόν αλώβητη τόσο σε υγειονομικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, γεγονός που ενισχύει την αξιοπιστία της στις διεθνείς αγορές.

Το μεγάλο αγκάθι της εξακολουθεί να παραμένει η σχέση της με τη γείτονα Τουρκία. Εδώ και πολλά χρόνια έχει δημιουργηθεί μια κατάσταση όπου *«φοβάται ο Γιάννης το θειό και το θειό το Γιάννη»*. Η Ελλάδα δεν οριοθετεί την υφαλοκρηπίδα που δικαιούται, κατά την ερμηνεία της, βάση του Διεθνούς Δικαίου και η Τουρκία μένει μονίμως σε επιθετικές απειλές. Βεβαίως, δημιουργούνται συνεχώς θερμά επεισόδια αλλά καμία από τις δύο χώρες δεν ξεπερνάει τις «κόκκινες γραμμές». Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι οι διαφορές των δύο κρατών να αποτελούν δυσεπίλυτο πρόβλημα και οι διαπραγματεύσεις για μια πιθανή λύση να οδηγούνται μονίμως σε αδιέξοδο.

Επειδή, όμως, αυτή η κατάσταση κάνει και στις δύο χώρες μεγάλη οικονομική ζημιά, αφενός γιατί δεν μπορούν να εκμεταλλευτούν τα φυσικά κοιτάσματα που υπάρχουν στους θαλάσσιους χώρους τους και αφετέρου γιατί αναγκάζονται να δαπανούν τεράστια ποσά σε στρατιωτικούς εξοπλισμούς, θα έπρεπε να βρεθεί ένας τρόπος επίλυσης. Και το πιο πρόσφορο μέσο είναι ένα αρμόδιο, αδέκαστο και ανεξάρτητο δικαιοδοτικό όργανο όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Εξάλλου, το Διεθνές Δίκαιο είναι τόσο ξεκάθαρο, που δεν θα έπρεπε η Ελλάδα να έχει

ενδοιασμούς για το αποτέλεσμα της απόφασης-ή τουλάχιστον να έχει λίγους-, καθώς η απόφαση αυτή θα αποτελεί νομολογία/δεδικασμένο και για όλα τα υπόλοιπα κράτη. Οι δικαστές το λαμβάνουν αυτό υπόψιν τους κατά την έκδοση των αποφάσεων τους, διότι, βάσει αυτών, ελλοχεύει ο κίνδυνος να ανοίξει νέος κύκλος διεκδικήσεων από όλα τα κράτη με τους γείτονές τους. Επειδή, όμως, σε κάθε δικαστήριο προσκομίζονται αποδεικτικά μέσα και από την άλλη πλευρά, εν προκειμένω της Τουρκίας, αν ευσταθούν οι ισχυρισμοί της, θα πρέπει να βρεθεί πολιτική λύση. Αλλά πρέπει αρχικά να κρίνει κάποιος ανεξαρτήτως φορέας σε ποιο νομικό καθεστώς υπάγεται αυτή η διαφορά. Σε κάθε περίπτωση το ζήτημα πρέπει να λυθεί άμεσα, οριστικά και αμετάκλητα και μόνο μια απόφαση δικαστηρίου αποτελεί δεδικασμένο, είτε κρίνει ότι είναι καθ' ύλην αρμόδιο και εκδικάζει και την ουσία, είτε κρίνει ότι είναι καθ' ύλην αναρμόδιο και παραπέμπει την λύση του σε μεταξύ τους συμφωνία, κατά τις διατάξεις του Διεθνές Δίκαιο.

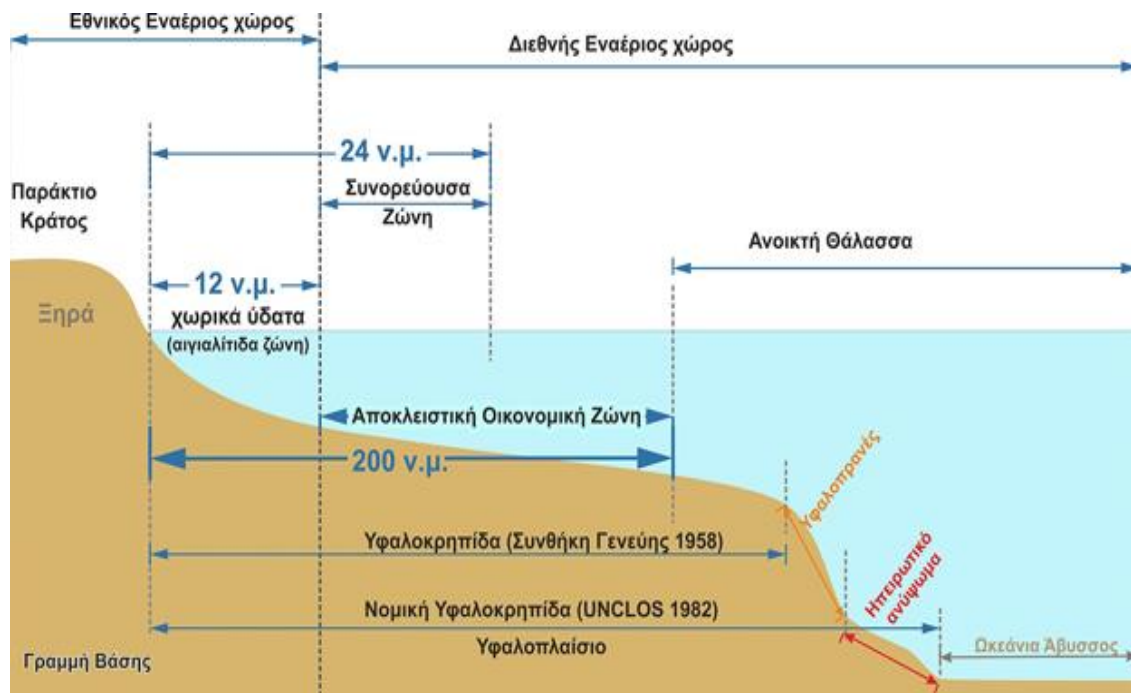
Bibliography

- Becatoros, E. (2010). Greece: Europe's gateway for illegal immigration. *The Associated Press*. Retrieved Σεπτέμβριος 12, 2023, from https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/11/04/AR2010110403590_2.html
- <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/121622/nomos-4001-2011>. (n.d.). Retrieved Αύγουστος 21, 2023, from www.kodiko.gr.
- ICJ. (n.d.). Retrieved Σεπτέμβριος 20, 2023, from International Court of Justice: <https://www.icj-cij.org/how-the-court-works>
- Ipsen, K. (2004). *Völkerrecht*. C.H.Beck.
- Kaye, S. (2008). Lessons learned from the Gulf of Maine case : The development of Maritime Boundary Delimitation Jurisprudence since UNCLOS III. *Ocean and Coastal Law Journal*, 77.
- Malanczuk, P. (2008). *Akehurst's Modern Introduction to International Law*.
- Vouliwatch. (2018, 8 21). Retrieved Ιούλιος 29, 2023, from www.vouliwath.gr: <https://vouliwatch.gr/news/article/i-lix-i-toy-mnimonioy-kai-i-exodos-apo-tin-krisi>
- ΓΕΕΘΑ. (2023). <https://geetha.mil.gr/epexigiseis-oron/>. Retrieved Αύγουστος 25, 2023, from ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ.
- Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α. (2000). *Δίκαιο της Θάλασσας*. (Αντ.Ν.Σάκκουλας, Ed.) Αθήνα.
- Καλογεροπούλου, Α. (2023, Μαρτίος 2). <https://whatpoliticsmeans.com/2023/03/02/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%BA%CE%B5%CF%86%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF/>. Retrieved Ιούλιος 19, 2023, from What Politics Means.
- Παπανικολόπουλος, Ν. (2016, Μάρτιος 12). <https://www.paratiritis-news.gr/gnomes/to-casus-belli-tis-tourkias-gia-ta-ellinika-chorika-ydata-sto-aigaio-einai-tou-1995-kai-ochi-tou-1960/>. Retrieved Ιούλιος 14, 2023, from www.paratiritis-news.gr.
- Παπασταυρίδης, Ε. (2020, Ιούλιος 9). <https://www.eliamep.gr/members/%ce%b5%cf%85%ce%b8%cf%8d%ce%bc%ce%b9%ce%bf%cf%82-%cf%80%ce%b1%cf%80%ce%b1%cf%83%cf%84%ce%b1%cf%85%cf%81%ce%af%ce%b4%ce%b7%cf%82/>. Retrieved from www.elimep.gr.
- Ρούκουνας, Ε. (2005). *Διεθνές Δίκαιο, Το κράτος και το έδαφος - το δίκαιο της θάλασσας* (Vol. τεύχος Δεύτερο). (Αντ.Ν.Σάκκουλας, Ed.)
- Ρωμανίδου, Ο. (2017). Χωρικά ύδατα και εναέριος χώρος: Η ελληνοτουρκική πραγματικότητα. *Expressis Verbis Law Journal*. Retrieved Σεπτέμβριος 9, 2023

- Σατλάνης, Χ. (2005). *Θεμελιώδεις έννοιες και διαστάσεις της διεθνούς και ευρωπαϊκής έννομης τάξης- Μια Εισαγωγή στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*. (Αντ.Ν.Σάκκουλας, Ed.) Αθήνα.
- Σατλάνης, Χ. (2011). Retrieved Ιούλιος 2, 2023, from ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΝΟΜΟΣ: <https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos-ui/nomologiaRecord/551749/1>
- Στασινός, Έ. (2023, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ). Αιγαίο: Οι γνωστές και άγνωστες πτυχές της σύγκρουσης Ελλάδας & Τουρκίας. *ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ*, pp. 36-40.
- Συρίγος, Ά. (2022, 10 4). Explainer: Τι προβλέπουν οι Συνθήκες για την άμυνα των νησιών. *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*.
- Τσιμπούκης, Π. (2017, Ιανουάριος 26). <https://www.protothema.gr/greece/article/648819/areios-pagos-kaneis-apo-tous-8-tourkous-axiomatikous-den-ekdidetai-/>. Retrieved Αύγουστος 2023, 9, from www.protothema.gr.
- ΥΠΕΞ. (2022, Ιούνιος 14). <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/tourkia/>. Retrieved from www.mfa.gr.
- Χατζηκωνσταντίνου, Κ., Αποστολίδης, Χ., & Σαρηγιαννίδης, Μ. (2014). *Θεμελιώδεις Έννοιες στο Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο* (2η Έκδοση ed.). (Σάκκουλας, Ed.)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

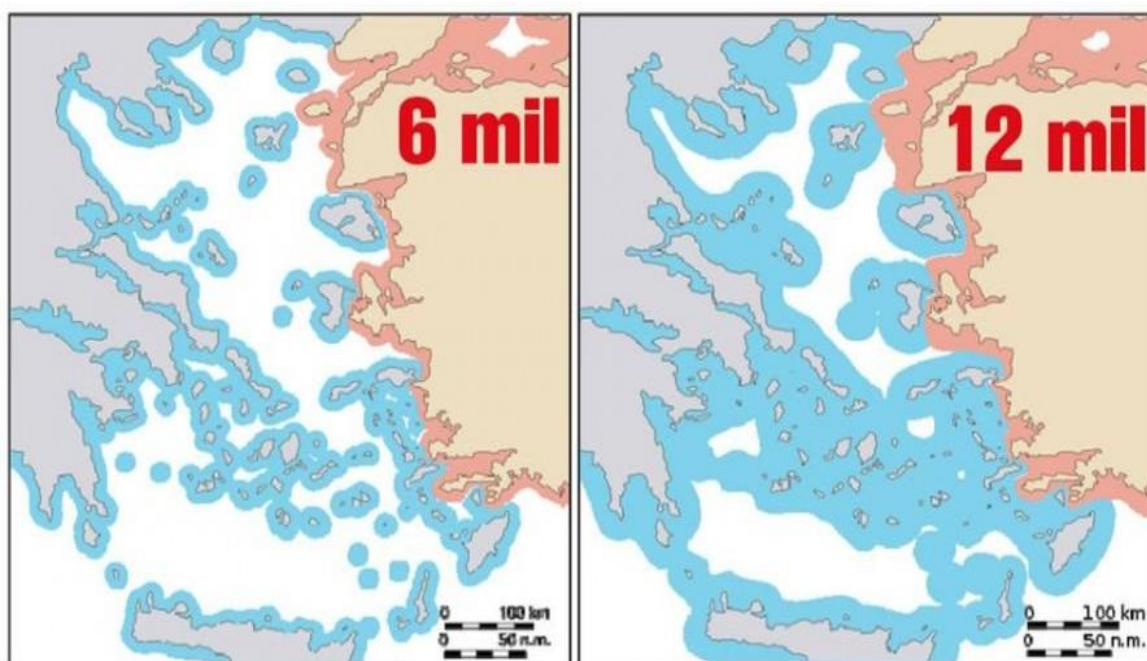

(Ανάκτηση από [Η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της Ελλάδος με τα γειτονικά της παράκτια κράτη | ΤΟ ΠΑΡΟΝ \(paron.gr\)](#))

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΟΥΡΚΙΚΑ ΧΩΡΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ
(χάρτης1)

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑΤΟΥΡΚΙΚΑ ΧΩΡΙΚΑ ΥΔΑΤΑ ΟΠΩΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ
ΝΑ ΗΤΑΝ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ (χάρτης2)

χάρτης 1

χάρτης 2

(Ανάκτηση από [Εάν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά ύδατα στο Αιγαίο στα 12 ναυτικά μίλια θα ελέγχει το 90% της ΑΟΖ – Νομικά μπορεί, τι υποστηρίζουν οι Τούρκοι; \(bankingnews.gr\)](#))